

REGELE FERDINAND I – CUVÂNT PENTRU UNIREA NEAMULUI ROMÂNESC

Neculai MOGHIOR¹
neculai_moghior@yahoo.com

MOTTO: „Cea dintâi grijă a Noastră a fost ca neamul, în fruntea căruia M-a așezat Pronia cerească, să nu piarză prilejul de a-și asigura dreptul de a trăi netrunchiat și de sine stătător”.

(Ferdinand I)

ABSTRACT: Descendant of a princely German family, Ferdinand de Hohenzollern was born on August 24, 1865, in Sigmaringen. Following the Family Pact, the prince came to Romania for the first time on May 10, 1881, as the successor of King Carol I. Under the attentive supervision of his uncle, Ferdinand will begin an intense preparation for the difficult mission with which the destiny will entrust him – the assumption of Romania’s destiny in 1914, the year in which it started the first major conflagration of the 20th century.

KEYWORDS: Carol I, Ferdinand, prince, king, Mary

Primul rege al tuturor românilor²

Hotărârea Sfatului Țării, adoptată la 27 martie 1918, de înfăptuire a unirii Basarabiei cu Regatul Român, în momentele cele mai grele prin care trecea țara noastră, a mai atenuat parțial amărăciunea sufletească provocată de pacea spoliatoare și de adevărat dictat impusă de reprezentanții Austro-Ungariei și Germaniei la București.

Chiar dacă a fost silit de împrejurări să accepte discuțiile purtate pentru tratative de pace și semnarea de către Alexandru Marghiloman, premierul de atunci, a Păcii criminale, după cum a fost catalogată în epocă, regele Ferdinand I nu a fost niciodată de acord cu aceasta și a

¹ Profesor, membru fondator al Asociației Cultural-Științifice „Dimitrie Ghika-Comănești”; membru în consiliul științific al revistei COLUMNA.

² Lucrarea este un fragment din manuscrisul vol. II al cărții „Regele Ferdinand I – Cuvânt Pentru Unirea Neamului Românesc”,

refuzat să semneze decretul de promulgare al ei. Suveranul român a considerat că:

„Avantajele sunt minime în raport cu jertfele care au fost cerute unei țări neînvinse cu armele dar redusă la imposibilitatea de a mai opune rezistență cu scopul de a-și îmbunătăți soarta prin împrejurări străine de voința sa”³.

La 25 aprilie/8 mai 1918 a fost dizolvat parlamentul ales în anul 1914 și, în iunie 1918, a fost convocat corpul electoral pentru organizarea de noi alegeri care, în condițiile în care aproape două treimi din Regatul Român se afla sub ocupație străină, s-au desfășurat în condiții deosebite și cu puternice imixțiuni din partea reprezentanților Puterilor Centrale.

Foto: Principele moștenitor Ferdinand purtând sabia de ofițer model 1893 (fototeca autorului)

La Iași, în ziua de 4/17 iunie 1918, cu prilejul deschiderii lucrărilor noului Parlament, regele Ferdinand I a rostit următorul discurs:

³ Constantin I. Stan-*Regele Ferdinand I Întregitorul (1914–1927)*, Editura Paideia, București, 2003, pp.127–128.

„Domnilor Senatori,

Domnilor Deputați,

Simt ca întotdeauna o vie mulțumire găsindu- Mă în mijlocul reprezentanțiunii națiunii.

De curând ieșiți din alegeri generale Îmi aduceți sentimentul real al țării asupra gravelor hotărâri ce se impun chibzuinței noastre cumpătate.

Redusă la propriile puteri, Țara a jertfit cu generozitate și patriotism înălțător floarea vitejilor ei fii. Prelungirea însă a rezistenței armate ar fi adus sleirea până la istovire a forțelor ei – și România a încheiat pacea ce i se impunea ca o condițiune de viață pentru dânsa.

Tratatul de pace va fi de îndată supus aprobării Corpurilor Legiuitoare conform prescrierii consti-tuționale. El impune, evident, sacrificii dureroase, dar poporul român le va cerceta cu bărbăția ce o dă percepția exactă a interesului obșteșc cu realitatea.

Să mulțumim însă Cerului că, tocmai în aceste ceasuri grele, simțul superior al neamului a făcut ca frumosul pământ moldovan rupt din ogorul strămoșesc să se întoarcă la țara-mamă și ca poporul basarabean să se arunce în brațele ei, pentru a-i spori puterea de muncă și încrederea în viitor. Buna primire ce au făcut acestui mare eveniment puterile cu care tratăm pacea a pregătit calea pentru restabilirea prieteniei noastre din trecut.

Menținând bune raporturi cu celelalte state, vom căuta să reluăm relații normale de vecinătate cu noile țări în formare. În sesiunea ce se deschide, ministrul de Finanțe nu va putea încă să prezinte un buget normal pentru care sunt sigur că Țara va consimți la sacrificiile necesare. El vă va propune o serie de măsuri menite să înlesnească Tezaurului lichidarea sarcinilor și întâmpinarea nevoilor excepționale cărora trebuie să le facem față.

Îndreptări adânci de adus nu numai de ordin administrativ, dar mai ales de ordin moral, cer o remaniere a așezămintelor noastre în administrație, în justiție, în instrucțiunea publică. Am încredere că Corpurile Legiuitoare vor acorda măsurile tranzitorii, oricât de radicale ar fi, care vor înlesni pregătirea și repede lor realizare.

Încununarea însă a operei domniilor-voastre va fi să fixați punctele de revizuit din Constituția noastră pentru ca, în cel mai scurt timp și înaintea de orice altă modificare constituțională, să ajungem la înfăptuirea efectivă a reformei agrare și la chemarea adevărată a păturilor adânci ale țării la viața politică.

Recunoscători către armata care fără preget și-a făcut datoria și înălțând cugetele noastre pentru reclădirea și împodobirea statului nostru prin sârguință,

*prin cumpătare și prin jertfă, rog pe Atotputernicul să binecuvânteze lucrările domniilor-voastre*⁴.

După cum reiese și din acest discurs, principalele sarcini ale celor două Camere legiuitoare erau ratificarea Tratatului de Pace și confirmarea unirii Basarabiei cu Regatul Român.

Adoptarea actului Unirii a stârnit reacții de protest la Kiev, guvernul Ucrainei adresând mai multe note guvernului României în care manifesta pretenții teritoriale asupra Basarabiei și definea această unire ca o agresiune asupra Ucrainei.

La 12 iunie 1918, guvernul român a răspuns cu o notă prin care arăta că:

„Basarabia n-a fost anexată de România, cum afirmă nota ucraineană, ci s-a unit cu Patria-Mamă și anume pe baza unei hotărâri ce a fost luată aproape în unanimitate de Sfatul Țării, de Adunarea Națională și Legislativă a Republicii Moldovenești din Basarabia. Această adunare pornește de la voința națiunii, are deci aceeași origine ca și Rada Centrală ucraineană și reprezintă ca și Rada o putere suverană, cu dreptul de a lua hotărâri pentru popoarele din Basarabia, care sunt tot atât de definitive și hotărâtoare ca cele ale Radei pentru popoarele Ucrainei.

Guvernului român nu-i este cunoscut că în Basarabia ar exista o regiune în care populația ar fi declarat că este ucraineană și care să fi cerut alipirea la Ucraina. Guvernul român este convins că nu este nici în intenția guvernului ucrainean să instige și să mențină în Basarabia agitații și mișcări ale minorităților diferitelor naționalități împotriva mării majorități române. Ucraina însăși este un stat care cuprinde diferite naționalități, care se găsesc în minoritate față de majoritatea ucraineană, tot așa cum este cazul în Basarabia față de majoritatea română. Este apoi un fapt incontestabil că dincolo de Nistru se află o populație română numeroasă, asupra căreia Basarabia românească și prin urmare și România de astăzi ar putea ridica aceleași pretenții ca și Ucraina cu privire la rutenii din Basarabia.

Când a ridicat noile ei pretenții, Rada a uitat că, cu ocazia păcii de la Brest-Litovsk, Ucraina n-a ridicat nici un fel de pretenții asupra teritoriului sau populației Basarabiei, că ea s-a privit pe sine ca un stat perfect separat, de care

⁴ Col. dr. Vasile Bianu-Însemnări din războiul României Mari. Tomul II. De la Pacea de la București până la Încoronarea de la Alba Iulia, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1926, pp. 15–16.

ea este separată prin Nistru, că a fost totdeauna vechea graniță a Moldovei și, după 1812, granița ruso-basarabeiană. Basarabia este din punct de vedere istoric și etnic un teritoriu românesc care a aparținut principatului Moldovei, de la întemeierea lui în secolul al XIV-lea și până în ziua în care, în 1812, a fost răpit de Rusia țaristă”⁵.

La 15/28 iunie 1918, Camera Deputaților și, la 21 iunie/4 iulie 1918, Senatul au ratificat Tratatul de Pace. Cu toate presiunile făcute asupra sa, atât de reprezentanții Puterilor Centrale, cât și de către unii dintre miniștrii săi, după cum am mai arătat, regele Ferdinand I nu a sancționat niciodată înrobitorul tratat de pace impus la București. După cum sublinia și Constantin Kirițescu:

„Suveranii țării păstrau aceeași atitudine demnă și patriotică, suportând cu stoicism toate încercările încrezători în izbânda finală a dreptății și a cauzei poporului lor. În ceasul când i se impunea să primească pacea care desființa armata, regele mergea ostentativ la Huși spre a primi jurământul noilor recruți, care aveau să fie instruiți pentru a crește și întări această armată, în prevederea întorsăturii ce se aștepta. Înainte de a se fi împrăștiat, oștenii Armatelor I și a II-a, Vânătorii de Munte, Vânătorii Regimentului 9, văzură încă o dată pe iubitul lor rege, cu înfățișarea copleșită de tristețe, cu vorba înceată, înecat în lacrimi, dar cu sufletul neînduplecat, aducându-le cuvântul de îmbărbătare. Iar când în Iașii eroici se instală Misiunea militară germană în alaiul prietenilor, complicilor și vasalilor ei, regele se retrase la Bicz, spre a nu fi nevoit să vadă odioasa priveliște”⁶. (4)

Tocmai din aceste motive, în vara anului 1918, suveranul român a căutat să apară cât mai puțin în public, evitând pe cât posibil să se întâlnească sau să colaboreze cu reprezentanți ai Puterilor Centrale, rezumându-se doar la acțiuni minime de protocol, care impuneau neapărat prezența sa. Între acestea menționăm și investirea noilor episcopi al Râmnicului, Antim Botoșeneanu, și al Argeșului, Teofil Ploieșteanu, aleși de Sfântul Sinod în ziua de 3/16 iulie 1918.

La 3 iulie 1918, făcând unele aluzii la situația deosebită în care se găsea România și reliefând însemnătatea misiunii spirituale a celor doi arhierei

⁵ Căpitan Gh. V. Andronachi- *Albumul Basarabiei...* op. cit., pp. XXXVII-XXXVIII.

⁶ Constantin Kirițescu- *Istoria războiului pentru întregirea României...*, op. cit. p. 363.

pentru îndrumarea credincioșilor din eparhiile lor, în acele momente cruciale pentru neamul românesc, regele Ferdinand I le cerea înalților clerici:

„Preasfințite Episcop al Râmnicului și Noului Severin, Ales de Sfântul Sinod și de Reprezentanții Națiunii, cu deosebită mulțumire

Te-am întărit încredințându-ți după vechea datină cârja episcopală ca semn văzut al puterii duovnicești.

Cunosc munca făuritoare ce ai desfășurat ca Vicar al Mitropoliei Moldovei, precum și râvna pentru tipărirea și răspândirea vechilor noastre cărți bisericești și sunt sigur că vei duce și în vechea și însemnata Eparhie a Olteniei o rodnică solie de muncă pentru întărirea credinței și pentru alinarea multelor suferinți din aceste grele timpuri.

Preasfințite Părinte,

În ținuturile de peste Olt vei avea de păstorit o populație vrednică, însuflețită de un puternic simțământ religios. Aici au luat ființă cele dintâi mănăstiri, sub aripa cărora s-a născut și au înflorit cartea și arta românească. La mănăstirea Tismana se păstrează cu evlavie pomenirea Sfântului Nicodim, întemeietorul vieții mănăstirești în timpul Basarabilor, descălecători de țară. La mănăstirea Cozia odihnesc rămășițele lui Mircea cel Bătrân alătura cu ale Teofanei, îndurerata maică a lui Mihai Viteazul. Pentru mănăstirea Hurez, această comoară de artă a lui Brâncoveanu voievod, Regina, împreună cu Mine, avem cea mai duioasă dragoste.

Ți se deschide dar un câmp larg de muncă pentru ca darurile unui trecut așa de bogat să fie cu sfințenie păstrate și cu dragoste sporite în viitor.

Preasfințite Episcop al Argeșului,

În urma trecerii din viață a preasfințitului Calist ai fost ales de glasul Marii Adunări spre a fi vrednicul său urmaș.

Prin munca încordată a sfintei noastre Biserici, cu cuvântul și cu fapta, atât ca Arhiereu cât și ca Vicar al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, ești chemat să ocârmuiești frumoasa Eparhie a Argeșului, unde ai îmbrățișat monahismul și preoția.

Preasfințite Părinte,

La Argeș vei avea în grija Preasfinției Tale acel măreț monument al artei noastre naționale, unde alătura de slăviții voievozi din vremurile bătrâne se odihnesc rămășițele scumpului meu unchi și ale Reginei Elisaveta. Mormântul lor va fi pururea pentru neamul românesc un simbol al Dinastiei, cea aleasă de dânsul și cu adâncă dragoste făurită de El, întâiul Rege al României, care a fost

urmat de glasul unei națiuni îndelung sbuciumate și din imboldul unui sentiment de conservare națională spre a curma odată pentru totdeauna dăunătoarele lupte pentru schimbările de domnie.

Preasfințiți Părinți,

Plecând în Eparhiile ce vă sunt încredințate spre păstrare, sunt sigur că vă veți înconjura de clerici înzestrați cu pricepere și tragere de inimă pentru propovăduirea mântuitoarelor învățături ale Evangheliei și pentru înălțarea sufletelor întru îndeplinirea datoriilor ce izvorăsc din dragostea aproapelui. Astăzi, mai mult ca oricând, Biserica este chemată să fie părtașa la munca pentru opera de concordie și de întărire sufletească prin unirea și înălțarea tuturor inimilor românești. Atâtea avem de apărut, atâtea sunt de reclădit, atâtea răni de vindecat. Și pentru ca această patriotică operă să se facă pe temeieri sănătoase, fără sdruncinări primejdioase și nefolositoare, este nevoie ca păstorii sufletești ai poporului să se afle mereu în mijlocul credincioșilor, cu neadormită priveghere, cercetându-le nevoile și suferințele și aducându-le până la cel din urmă sătășor sfatul cel bun, alinarea și încrederea.

În acest chip, vaza și însemnătatea Sfintei noastre Biserici tradiționale se va înălța cu o nouă strălucire, ca în vremurile de credință și mărire.

Mulțumindu-vă pentru asigurarile de devotament ce-Mi aduceți Mie și Familiei Mele, vă doresc din inimă o lungă și fericită păstorie și vă rog să duceți tuturor poporenilor din Eparhiile Preasfințiilor Voastre salutul Meu mișcat și asigurarea adâncei dragoste a întregii Mele Familii⁷.

La începutul lunii iulie 1918 au fost definitivat pregătirile pentru retragerea familiei regale într-un mic conac situat în munți, la Bicaz, unde, după cum menționa regina Maria în Jurnalul său:

„Aveam acolo o casă mare și albă chiar pe marginea apei, pe care treceau, alunecând, plutele.

Era un loc de o frumusețe idilică. Deși casa nu era destul de încăpătoare, puteam, înghesuindu-ne puțin, să ne luăm acolo reședința cu toții la un loc. Viața în oraș ajunsese de nesuferit și simțeam nevoia unei odihne mai lungi în aerul curat de la țară.

Dar a trebuit să treacă o vreme până să putem pleca de-a binelea. Ploile grele învioraseră mult pământul împrejurul Iașilor...

⁷ ***, Ferdinand I- Cuvânt pentru întregirea... op. cit. Doc. 56.

Seara, soțul meu și cu mine făceam lungi plimbări cu automobilul, colindând împrejurimile și descoperind multe sate părăsite și pitorești. Țăranii erau fericiți să ne vadă. Ori pe unde treceam căutam să aduc puțin ajutor.

Regele, mare botanist, era încântat de atâtea flori de câmp, care, acum, după ploaie, înfloreau peste tot din belșug. El se mulțumea cu cele mai simple plăceri, iar eu eram fericită că găsisem un chip de a aduce o cât de mică bucurie în viața lui hărțuită”⁸..

De îndată ce s-au terminat amenajările la conacul din Bicz, întreaga familie regală s-a mutat acolo. Regina Maria scria bucuroasă:

„În sfârșit a venit și ziua fericită când părăsirăm Iașii pentru a ne muta la Bicz. Schimbarea orașului cu aerul de munte a fost o mare ușurare și ne dădurăm seama îndată cât de mult bine ne făcea. Senina viață de la țară ne potoli nervii încordați; ne bucurarăm de priveliștea frumoasei văi, de satele mici și drăgălașe, de vechile biserici și mănăstiri și, în curând, ajunserăm foarte buni prieteni cu țăranii al căror port, aici, e foarte pitoresc. Din valea mare se deschid o mulțime de vâlcele; în fiecare zi descopeream câte un peisaj nou, iar florile de câmp constituiau un neîncetat prilej de încântare.

Afară de aceasta vedeam mult mai rar pe membrii guvernului, cu toate că din când în când, se ivea câte un ministru să-l necăjească pe rege cu cereri plicticoase. De obicei făceau drumul noaptea, așa încât soseau la ora micului dejun și-l luau împreună cu noi. Priveam pe acești domni cu bănuială și venirea lor însemna de obicei că vor urma clipe neplăcute între mine și soțul meu, căci trebuia să-mi iau din nou atitudinea de câine de pază. Erau însă și zile binecuvântate, zile de pace, în care puteam respira mai ușor, și apoi veștile de pe frontul aliat erau bune. Veștile soseau cu întârziere și fărâmițate, dar totuși veneau, în ciuda controlului și a propagandei germane”⁹.

Traiful la conacul din Bicz le-a permis suveranilor României să cunoască îndeaproape și mai concret problemele populației din zonă.

Într-un articol publicat în ziarul *Neamul Românesc* referitor la viața familiei regale în această reședință de război, izolată, Nicolae Iorga afirma că: „În munții de la Bicz, M. S. Regele, regina și domnițele – toate în portul de la țară – se găsesc în mijlocul frumoasei și așa de nenorocitei populații de la

⁸ Maria, regina României- *Însemnări zilnice*.. op. cit. p. 518

⁹ *Ibidem*, pp. 520–521.

munte. Regele român străbate munții așa de dragi inimii lui. Regina împarte hrană sătenilor, ajunși pe alocuri a se hrăni numai cu fructe. Cutare bătrână vede intrând în casa ei pe mândra femeie necunoscută care-i aduce mângâierea mult dorită. La Curtea așa de simplă din umbra Carpaților atâtea vin să capete leacuri pentru boli de mult timp necăutate. Cutare moș bătrân are acasă la el un portret iscălit: Elisabeta. Și atâtea binecuvântări fac să se uite tot ceea ce prostia și răutatea omenească sunt în stare a iscodi pentru a înjosi o țară însăși în persoana acelora pe care i-a ales ca să fie simbolul ei¹⁰.

Viața relativ idilică de la Bicz era animată din când în când de veștile pline de speranță despre acțiunile victorioase ale aliaților de pe frontul de Apus.

Regina Maria menționa atunci în *Jurnalul* său:

„Izbânzile aliaților însemnau dezrobirea noastră, scăparea de la o soartă grozavă. Simțeam din ce în ce mai mult apriga nevoie de a ne ține strâns de idealul nostru, de a rămâne neclintiți în fața amenințărilor dușmanilor și a cruntei lor silnicii. Îmi încordam fiecare fărâmă de putere împotriva celor ce încercau să insufle regelui temeri sau deznădejde.

Suveranul era într-o situație cât se poate de grea. Simțea, ca și noi, că se întorsese roata și că renăscuse nădejdea, încet, dar sigur, trei părți din țara noastră căzuseră în mâinile dușmanului, care, simțind că slăbește, era din ce în ce mai pornit să ne amenințe, câtă vreme eram încă la voia lor.

Regele, așadar, știa că orice semn de bucurie prea timpuriu ar putea să aducă un dezastru. În clipa de față aveam nevoie de guvernul lui Marghiloman, ca să ne poarte ca un cal în timpul acestor luni anevoioase.

Mai presus de orice trebuia să câștigăm... vreme. Poate că Marghiloman era sincer; eu însă mă simțeam prea îndârjită împotriva ideii întrupate de el, ca să pot privi politica lui altfel decât cu groază. Părerea mea era că se folosea în chip neîndreptățit de greutățile în care se zbătea regele, pentru a-i smulge concesiile pe care le știa nespun de dureroase, uneori chiar umilitoare pentru el. Marghiloman fiind un om curtenitor și plăcut, cu purtări lingușitoare și vorbă convingătoare, mă simțeam totdeauna neliniștită când era închis singur cu regele, căci simțeam că va ști să adoarmă bănuielile lui cu graiul lui fermecat și să potolească „hapul amar” într-așa chip încât regele să nu-și dea seama de concesiile dezastruoase

¹⁰ *Neamul Românesc*, nr. 212 din 4/17 august 1917, p.1

pe care le făcea. Uneori eram cuprinsă de mânie când vedeam tot ce era silit Nando să încuviințeze. Într-altele i se cerea să dea voie să fie arestați și judecați membrii fostului guvern, în frunte cu Brătianu – care votase intrarea noastră în război de partea Antantei; Marghiloman știind că în clipa de față nu putea să se lipsească de el, îl amenința mereu cu demisia, întrebându-l pe acesta pentru a-i smulge învoirea când se împotriva suveranul cererilor impuse de dușmani. Nando întotdeauna se ținea dârz până la ultima clipă și de câte ori trebuia să se dea învins, făcea pe guvernul său să înțeleagă bine că-și dăduse încuviințarea numai silit și nicidecum de bună voie”¹¹.

La 11/24 august 1918, regele Ferdinand I a împlinit 53 de ani. Subliniind semnificația acestei aniversări, col. dr. Vasile Bianu menționa în jurnalul său că:

„Gândurile tuturor românilor se îndreaptă către acela care ne-a dat dovada strălucită a simțămintelor sale adânci. Nu a fost durere care să nu-l înduioșeze; nu este mulțumire asupra neamului nostru la care să nu contribuie și El. Poporul român își arată și astăzi iubirea, fidelitatea și recunoștința pentru suveranul care, făcând ale lui visurile cele mai scumpe ale neamului peste care domnește, a voit deopotrivă să lupte și să sufere pentru ele. În aceste vremuri grele se simte cu mai multă putere solidaritatea adâncă și definitivă dintre Țară și Dinastie. Sufletul unui popor întreg se îndreaptă astăzi către Regele său, în jurul căruia așteaptă revărsarea zorilor dreptății și binelui, urându-i încă mulți ani să trăiască în deplină sănătate și vigoare”¹².

Cu prilejul împlinirii a doi ani de la intrarea României în război, Ioan Mineiu a publicat un articol în ziarul *România Nouă*, care apărea la Chișinău, în care aprecia că hotărârea Consiliului de Coroană din august 1916 a fost: o înaltă datorie morală, pentru că demnitatea națională e o virtute ce nu cunoaște tranzacții și nu admite umiliri, și continua: A învinui România că a îmbrățișat acest ideal, e identic cu acuza ce se aduce unei mame, că ține să strângă la pieptul iubitor pe toți fiii săi striviți de dureri și dacă s-a îndreptat spre Ardeal, nu înseamnă că a uitat Basarabia.

Făcând o analiză pertinentă a situației politico-militare a momentului respectiv, autorul apreciază că: „... Prin Basarabia ar fi sporit sănătatea

¹¹ Maria, regina României – *Însemnări zilnice...* op.cit. pp.534–535.

¹² Col. dr. Vasile Bianu-*Însemnări din războiul României...*op. cit. Tom II, pp.50–51.

*morală, Ardealul aducea forța superioară de regenerare sufletească și politică a României, care constituia o necesitate imediată și fundamentală pentru viitoarea situație a regatului românesc în politica europeană. Cine ar mai putea contesta deci adevărul, că România jertfelor numai prin războiul pentru Transilvania a ajuns la Basarabia? De aceea se pleacă astăzi aceste două țări înfrățite sufletește la altarul României sângerate, ca în mireasma sfintei sărbători de 15 august, să se înalțe din Alba Iulia peste Putna și până la Chișinău, recunoștința duioasă și încrederea nebiruită a neamului românesc în Marea Înviere de mâine*¹³.

Între timp, viața relativ liniștită a familiei regale în conacul din munții Bicazului a fost tulburată de o surprinzătoare lovitură venită din partea fiului mai mare, principele moștenitor Carol. Acesta, în vara anului 1917 s-a îndrăgostit de Ioana Valentina (Zizi) Cantacuzino, descendentă a unei familii levantine, stabilită în Țara Românească la începutul secolului al XVIII-lea. Conform Constituției României și a Statutului Casei Regale în țara noastră nu era permisă căsătoria cu o persoană care nu făcea parte dintr-o casă domnitoare a Europei.

Cu toate acestea, principele Carol s-a logodit în secret cu tânăra boieroaică în vârstă de 19 ani și, deghizat în uniformă de ofițer rus, a părăsit, la 27 august/9 septembrie 1918, Regimentul 8 Vânători, al cărui comandant onorific era, și a plecat, cu Zizi Lambrino, la Odesa, în teritoriul deja ocupat de armata germană. Acolo, în ziua de 31 august/13 septembrie 1918, în biserica Pokrovska, un preot ortodox rus a oficiat cununia religioasă între cei doi tineri.

Într-o broșură tipărită în perioada interbelică se menționa că: „*La Iași, în 2 septembrie 1918, principele Carol renunță în scris la toate drepturile sale. El trece granița cu d-ra Zizi Lambrino. Își părăsește țara însângerată de război și unitatea pe care o comanda, pentru a fugi în țară străină, în înțelegere cu inamicul care o ocupa. El se căsătorește la Odesa, ce e drept fără forme legale, sub paza baionetelor dușmane, ieri încă în luptă cu noi*”¹⁴.

După cum se vede, prințul Carol nu numai că era în postura de dezerter în vreme de război dar a încălcat grav și Statutul Casei Regale în care se prevedea, după cum am mai arătat, numai posibilitatea căsătoriei cu un vlăstar al uneia din casele domnitoare ale Europei.

¹³ ***, *Din întunerice un Soare nou răsare...* op. cit. p.149.

¹⁴ xxx-Acte și corespondență relative la renunțările la tron ale fostului principe moștenitor (1918–1919–1925), f.a. p.5.

După oficierea ceremoniei religioase a cununiei, prințul moștenitor Carol a trimis o telegramă regelui Ferdinand I, prin care îl informa despre producerea acestui eveniment și solicita instrucțiuni cu privire la ce urma să facă în continuare, respectiv: *dacă trebuie să mă întorc în țară sau să rămân în străinătate, soluție pe care o găsesc preferabilă până la clarificarea situației*¹⁵.

Aventura nesăbuită a fiului mai mare a afectat-o profund pe regina Maria care, nota șocată că:

*„Am ajuns aici la o clipă cât se poate de dureroasă din viața noastră... pana mea ezită să o transcrie... O lovitură aproape de neîndurat a căzut asupra noastră în ziua de 2/15 septembrie. A fost în sânul familiei noastre o tragedie care ne-a izbit năpraznic; o lovitură uluitoare, care nu fusese cu nimic pregătită. Întâmplarea e atât de dureroasă, încât n-am curajul s-o spun aici, poate n-o voi spune niciodată, deși a fost scrisă ceas de ceas în nemeștugitul meu jurnal. Regele și cu mine, înconjurați de devoțaii noștri, am trăit zile de chin, când toate tragediile prin care răzbisem ni se păreau numai preludiul aceleia pe care o înfruntam azi*¹⁶.

Cununându-se cu Zizi Lambrino în pofida prevederilor legale în acea epocă, prințul Carol a dat o lovitură puternică instituției monarhice din România, periclitând chiar viitorul dinastiei.

Regele Ferdinand I a luat măsuri imediate și a trimis la Odesa pe colonelul Ernest Balif căruia i-a ordonat telegrafic, la 6/19 septembrie 1918:

„Înainte de a vă autoriza de a întrebuița forța, asigurați-vă că nu mai este nici o nădejde de a obține reînțoarcerea la sentimentul realității.

*În interesul lui, chiar dacă este irevocabil hotărât să-și pună planul în execuție, arătați monstruoșitatea ca ruperea definitivă cu Familia și Țara să se facă pe pământ străin, sub paza unor baionete străine, ieri încă în luptă cu noi*¹⁷.

Premierul Alexandru Marghiloman i-a încredințat și el colonelului Balif un mesaj pentru prințul Carol: *„Fac apel la sentimentele lui de fiu și de*

¹⁵ Ioan Scurtu- *Regele Ferdinand I, op. cit. p. 55.*

¹⁶ Maria, regina României...*op. cit. p. 550.*

¹⁷ ***, *Acte și corepondență referitoare la.... op. cit. p. 5.*

român ca să curme cu o oră mai înainte îngrijorarea ce a cauzat cu actul lui... Prințul nu poate uita că, în orice situație s-ar pune în viitor, nu se cuvine să i se reproșeze că, ofițer comandant fiind, și-a părăsit regimentul și a trecut în țară străină fără concediu. Tot asemenea, prințul nu trebuie să uite că nu poate să stea un moment peste graniță cu pașaport fals...La nevoie trebuie ca Alțeța Sa Regală să știe că guvernul va uza de toate mijloacele pentru a opri drumul mai departe”¹⁸.

În urma presiunilor făcute asupra sa, prințul Carol a fost convins să revină în teritoriul aflat sub autoritatea guvernului român. După o serie de consultări avute cu cei mai importanți comandanți români, respectiv generalii Constantin Coandă, Constantin Herjeu, Alexandru Averescu, Eremia Grigorescu și Arthur Văitoianu, regele Ferdinand I a decis pedepsirea prințului Carol cu 75 de zile de arest la mănăstirea Horaița din județul Neamț. Cu multă durere în suflet, el a semnat următorul ordin:

„Prințul Carol, comandant de batalion al Regimentului Vânători de Munte, este pedepsit la 75 de zile de închisoare, începând de la 9/22 septembrie 1918, ca șef de armată ce a părăsit locul de comandă și a trecut frontiera fără învoire. Prin aceasta, Principele Carol s-a făcut vinovat de încălcarea disciplinei militare”¹⁹.

Ion I. C. Brătianu a fost desemnat de rege să meargă la mănăstirea Horaița și să discute cu prințul Carol despre viitorul acestuia din punctul de vedere al politicienilor români. La 31 octombrie/13 noiembrie 1918, renumitul politician a înaintat regelui Ferdinand I un raport prin care îl informa că: *„Am spus prințului că nu va putea domni dacă ar persista în căsătoria sa și că renunțarea lui la tron echivala cu o dezertare.*

Socoteam chiar că, dacă ar fi fugit dinaintea inamicului, principele ar fi mai puțin vinovat față de Țară, căci zeci de mii de ostași l-ar fi putut înlocui, dar a dezerta de la Coroană înseamnă a face Dinastiei o situațiune periculoasă și că nimeni altul nu putea atunci să îndeplinească sarcina pe care o avea.

I-am spus să asculte de părinți, să nu uite că tinerețea poate întotdeauna să învețe și că, pentru Suverani, a ști să asculte este o calitate de căpetenie. Primul Wilhelm era poate mai puțin înzestrat decât cel de-al doilea, dar el știa

¹⁸ Ioan Scurtu, op. cit., pp.55–56.

¹⁹ Constantin I. Stan, op. cit., pp. 133–134

mai bine să asculte și de aceea el va rămâne Wilhelm der Grosse și nepotul său Wilhelm der Letze...

Fapt este că principele are înfățișarea unui om năucit, îndărătnic, fiindcă simte că obiecțiunile sale nu au temei, hotărât să lase să fie anulată căsătoria sa cu speranța că mai târziu va reîncepe. Am nădejdea totuși că acțiunea timpului îl va scoate din starea hipnotică în care se găsește acum și, de altfel, o lege ar trebui între timp să reglementeze căsătoria princiară²⁰.

Participant direct la aceste frământări și necazuri prin care trecea familia regală, reprezentantul Franței, contele de Saint-Aulaire afirma în confesiunile sale: „La sfârșitul lunii septembrie 1918, mergând să-i văd pe rege și regină, chemat de ei, pentru prima oară i-am găsit plângând. Regele ținea în mână o scrisoare pe care mi-o întinse, cerându-mi să o citesc. Sunt prea amărât, spuse el cu glasul stins, pentru ca să pot citi cu voce tare.

Această scrisoare venea de la prințul Carol, atunci în vârstă de 24 de ani. După ce plecase în taină din România, el intenționa să se angajeze pe frontul occidental. Era însoțit de o domnișoară din burghezia română, domnișoara Lambrino. Incognito-ul său fiind lesne dezvăluit, nu putuse ajunge decât până la Odesa, unde tocmai se căsătorise cu tovarășa sa de drum. Cu toate că putea fi anulată ușor, această căsătorie nelegală a prințului ridica, în opinia publică, problema decăderii din drepturile sale. Germanii exploatau incidentul prin toate mijloacele, pentru a impune abdicarea regelui și proclamarea celui de-al doilea fiu al său, prințul Nicolae, încă minor, cu un Consiliu de Regență, pe care se lăudau că-l vor forma și domina.

Cedând ordinului regelui, prințul moștenitor se întoarse la Iași pentru a se înfățișa unui consiliu de generali, chemat să sancționeze actul de indisciplină pe care-l comisese părăsind comanda regimentului său fără autorizație legală. Regele dispuse să i se aplice 75 de zile de arest.

Regele și regina mi-au fost foarte recunoscători pentru că m-am sfătuit cu colegii mei, reprezentanții Angliei, Italiei și Statelor Unite, pentru a obține, mai întâi în țările aliate, ca presa să nu pomenească de acest dureros incident, apoi să se facă rectificările necesare după informațiile mincinoase ale presei inamice, care, pentru a impune decăderea prințului moștenitor, îl descriau ca pe un dezertor. Dar, cum dovedea scrisoarea pe care mi-o comunicară părinții lui, nimic din această năzbâtie de tinerețe nu-i păta onoarea; el părăsea un front unde trădarea Rusiei ducea la armistițiu, ca să meargă acolo unde se dădeau lupte.

²⁰ *** , Acte și corespondență...op. cit. p.5.

Asta, spuse regele, aş vrea foarte mult să fac şi eu. Dar datoria mă înlănţuie aici.

Niciodată n-am admirat mai mult fermitatea inimii lui, în mijlocul triplei crize: familiale, dinastice şi naţionale²¹.

Chiar dacă era greu încercat de valurile de furtună venite din toate părţile, regele Ferdinand I nu s-a lăsat biruit de loviturile primite şi, în pofida presiunilor exercitate asupra sa, a refuzat să sancţioneze pacea impusă de Puterile Centrale.

O rază de speranţă a venit odată cu declanşarea, la 15 septembrie 1918 a ofensivei mult aşteptate a armatelor aliate de la Salonic. Acţiunea hotărâtă a trupelor franceze şi engleze, aflate sub comanda generalului Franchet d'Esperey, a silit Bulgaria să semneze, la 30 septembrie 1918, armistiţiul de la Salonic deschizând drumul trupelor aliate către Dunăre.

La 1 octombrie 1918, regele Ferdinand I i-a declarat reprezentantului Franţei la Iaşi, contele de Saint-Aulaire: „Ştiţi că eu nu am încetat să mă consider aliatul dumneavoastră. Mi-am ținut promisiunea să nu închei pacea cu inamicii dumneavoastră şi ai mei. În ciuda ameninţărilor lor, am întârziat schimbul instrumentelor de ratificare ale tratatului de sclavie pe care ni l-au impus după trădarea rusească. Sunt nerăbdător să lupt alături de prietenul nostru Berthelot, dar orice gest prematur nu ar duce decât la o nouă catastrofă, la un măcel inutil şi la distrugerea a ceea ce mai rămâne din armata şi ţara Mea. Totuşi, împreună cu toţi şefii armatei, sunt gata să decretez mobilizarea, chiar înainte de a stabili contactul efectiv cu trupele franceze, şi să înfrunt riscuri mari şi neaşteptate neaşteptând această legătură, dacă există o şansă serioasă să o grăbesc. Pentru moment, nu am putea să vă dăm decât trei sau patru divizii, cea mai mare parte a efectivelor noastre aflându-se în teritoriul ocupat, dar socotim că, la o lună după plecarea nemţilor, vom dispune de patru până la cinci sute de mii de combatanţi. Dacă este prea târziu să participăm la victorie, armata Mea vă va ajuta să o confirmaţi. Dacă există o dreptate, nimeni nu vă va contesta-o, căci toate popoarele subjugate îşi vor datora eliberarea cu precădere Franţei. Pentru ca această victorie să vă fie asigurată, puteţi să contaţi pe armata Mea, încadrată de ofiţeri francezi, ca pe o armată franceză”²².

²¹ Contele de Saint-Aulaire, *op. cit.* pp. 207–208.

²² *Ibidem*, pp. 233–234

Între timp, la 9 octombrie 1918, o telegramă de presă venită de la Viena informa cititorii că: „Fruntașii românilor ardeleni și bucovineni, adunați într-o conferință națională constitutivă, au proclamat în mod solemn **INDEPENDENȚA** politică a neamului românesc din Austro-Ungaria.”

Iar în numărul din 24 octombrie al ziarului *România Nouă* de la Chișinău găsim consemnată știrea:

„Comitetele naționale constituite în Transilvania, Bucovina, România, Paris, Roma și până departe în America lui Wilson, s-au ridicat ca o singură voință pentru afirmarea României Mari... Grandioasa manifestație națională de la Chișinău este cel mai categoric document al îndreptării aspirațiilor noastre istorice. Aici, reprezentanții oficiali ai Franței și Statelor Unite au recunoscut înființarea legiută a României tuturor românilor...S-a săvârșit astfel marele act de drept internațional care nu mai are nevoie decât de o sancțiune internă care trebuie să o dea fapta revoluționară a ostașilor și luptătorilor din pământul robit... De aceea, strigăm cu toată puterea sufletului nostru: Trăiască Alba Iulia revoluției românești, pe care o cerem ca o consfințire definitivă a unirii noastre naționale”²³.

În ședința Senatului din 23 octombrie/6 noiembrie 1918 s-a discutat despre posibilitatea oferirii unui omagiu pentru reprezentantul diplomatic al S.U.A. în România:

„Senatorul Victor Miculescu a amintit că, la Chișinău, cu ocazia serbării unui an de la proclamarea autonomiei Basarabiei, Charles Wopicka, ministrul Statelor Unite, cu autoritatea ce-i dă funcția ce o ocupă, a declarat că Basarabia este și va rămâne a românilor.

Miculescu a propus Senatului să exprime recunoștința sa plenipotențiarului american.

Senatul a admis și a votat, în unanimitate, o Moțiune solemnă.

În altă ordine de idei, Miculescu – referindu-se la telegrama Comitetului Național Bulgar din Dobrogea, către Guvernul bulgar – a zis că din acea telegramă ar reieși că Dobrogea e lăsată în grija Guvernului de la Sofia. A adăugat că, după informațiile sale, ministrul de Externe bulgar, Teodorov susținea pe toate căile pretențiile Bulgariei asupra Dobrogei. Se caută apoi să se extermine

²³ ***, Din întunerice un Soare nou răsare... op. cit, pp. 150–151.

populația românească din Dobrogea, ca la un eventual plebiscit, să se înlăture adevărul. V. Miclescu a făcut apel, la istoricii români, să răspândească studiile lor asupra drepturilor noastre imprescriptibile asupra Dobrogei. A rugat, de asemenea, Guvernul să comunice Senatului ce a făcut până acum pentru apărarea drepturilor noastre în Dobrogea”²⁴.

Evoluția evenimentelor interne și a celor de pe frontul balcanic au impus, la 24 octombrie/6 noiembrie 1918, demisia guvernului condus de Alexandru Marghiloman și înlocuirea lui cu un guvern de tranziție condus de generalul Constantin Coandă – prim-ministru și ministru de Externe, general Arthur Văitoianu-ministru de Interne și generalul Eremia Grigorescu-ministru de Război.

În Proclamația regală dată cu prilejul numirii noului guvern la 24 octombrie/6 noiembrie 1918, regele Ferdinand I spunea:

„ROMÂNI!

Împrejurările ne dau din nou putința să îndeplinim ceea ce v-am făgăduit și ceea ce în sufletul Meu n-am încetat să voiesc. Reformele constituționale care asigură tuturor cetățenilor votul obștesc și țăranilor proprietatea a două milioane de hectare din proprietatea mare particulară, precum și moșiile Domeniului Coroanei, Statului, așezămintelor de binefacere, guvernul Meu le va înfăptui. Pe temeiul lor vom asigura viața socială și economică cu mai multă dreptate și mai mult spor pentru cei ce muncesc. Guvernul Meu va lua fără întârziere măsurile convenite pentru ca aceste reforme să ia ființă. În vechiul Regat, ca și în Basarabia, voim ca cuvântul dat să se împlinească.

ROMÂNI!

Mai mult decât oricând azi țara are nevoie de unirea tuturor. Orice ațătare la ură și dezbinare este vătămătoare și vinovată. Numai prin concordie și ordine vom putea îndeplini înaltele datorii obștești. Mă îndreptez către voi cu dragoste și credință, sigur că la voi găsesc aceleași sentimente de iubire și încredere în regele vostru, care prin unirea noastră va da scumpei noastre Români putere și propășire”²⁵. (23).

²⁴ Alexandru Marghiloman- *Unirea Basarabiei cu România-mumă*. 27 martie 1918. Editor Stelian Neagoe, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” ISPRI, București, 2018, p. 65.

²⁵ Col. Vasile Bianu, *Însemnări din războiul României Mari*, Tom II, *De la Pacea de la Buftea până la încoronarea de la Alba Iulia*, Cluj, Institutul de Arte Grafice Ardealul, 1926, pp.50–51.

În ziua de 28 octombrie/9 noiembrie 1918 Armata de Dunăre a aliaților, comandată de generalul Berthelot, ajunge la Dunăre și începe forțarea fluviului. Tot atunci, regele Ferdinand I a dat Proclamația către armată la a doua mobilizare:

„OSTAȘI!

Ora mult așteptată de toată suflarea românească și îndeosebi de voi, vitejii Mei ostași, a sunat în sfârșit după lunga și dureroasa așteptare. Trecerea trupelor aliate peste Dunăre ne impune ca sfântă și patriotică datorie să luăm iarăși arma în mână ca să izgonim, împreună cu ele, pe vrăjmașul cotropitor din țară și să aducem liniște populației asuprite.

Regele Vostru vă cheamă din nou la luptă ca să înfăptuiți visul nostru de atâtea veacuri: Unirea tuturor Românilor pentru care în anii 1916–1918 ați luptat cu atâtea vitejii.

Sufletele celor căzuți pe câmpul de onoare vă binecuvântează pentru această ultimă efortare, privirile credincioșilor noștri aliați sunt îndreptate cu dragoste și încredere spre Țara noastră și fiii ei, camarazii noștri de arme din biruitoarele armate franceze și engleze, care vin în ajutorul nostru, cunosc vitejia voastră de la Oituz, Mărăști și Mărășești, arătați-le că timpul de așteptare n-a putut să slăbească brațul ostașului român. Frații noștri din Bucovina și Ardeal vă cheamă pentru această ultimă luptă, ca prin avântul vostru să le aduceți eliberarea din jugul străin.

Biruința e a noastră și viitorul va asigura întregului neam românesc viața pașnică și fericită.

Înainte deci cu vitejia strămoșească! Dumnezeu este cu noi²⁶. (24).

În aceeași zi, la ora patru dimineața, atașatul militar al guvernului român la București l-a sculat pe feldmareșalul von Mackensen și i-a prezentat o notă-ultimatum din partea guvernului condus de generalul Coandă în care se preciza că:

„Pentru a împiedeca ca România să devină din nou teatru de război, este absolut necesar ca trupele germane să părăsească teritoriul român în termen de 24 de ore. După scurgerea acestui timp, trupele vor trebui să depună armele și să se abțină de la orice distrugeri sau violențe, pentru care guvernul german

²⁶ xxx- Ferdinand I-Cuvânt pentru întregirea... op.cit., Doc. 58.

va fi făcut răspunzător. Așteptăm răspuns până mâine dimineața la ora 9, fiind nevoiți, în caz contrariu, să întrebuițăm forța spre a ajunge la acest rezultat”²⁷. (25).

Ca urmare a acestei note ultimative, trupele lui Mackensen au început în masă o retragere dezordonată în timp ce Armata de Dunăre, comandată de generalul Henri Berthelot a forțat Dunărea pe la Giurgiu.

După cum arăta și Constantin Kirițescu: „Pe urma germanilor care se retrag, francezii ajung la, Copăceni, pe Argeș, unde trebuie să se oprească. Râul e umflat, iar marele pod a fost aruncat în aer de germani. Alte detașamente franceze au trecut Dunărea la Zimnicea și la Turnu Măgurele, în noaptea de 10/11 noiembrie. De la Giurgiu, Berthelot adresează poporului român un apel de îmbărbătare. Aeroplanelor franceze zboară deasupra Bucureștilor și aruncă manifestul, prins cu stegulețe cu culori naționale. În cuvinte însuflețite, comandantul francez anunță pe români că: ...ceasul dreptății a sunat. Peste tot învins, pe alocuri zdrobit, dușmanul e peste tot în risipire. A venit ceasul să ardeți peticul de hârtie cu care vi s-a făcut silă la București. Iar către soldați, Berthelot adresează apelul: La arme! E strigătul patriei române pentru care ați suferit. E chemarea regelui vostru, care a jertfit totul pentru mărirea României. E strigarea strămoșilor voștri, a sufletelor lui Mircea cel Bătrân, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul. E strigătul fiilor și fraților voștri, căzuți vitejește pe câmpurile de bătaie de la Oituz și Mărășești... Și mâine veți vedea steagul englezesc și tricolorul Franței plutind în bătaia izbândeii și a neatârării, alături de steagul vostru tricolor!”²⁸. (26).

Odată cu decretarea celei de a doua mobilizări a armatei române, regele Ferdinand I a dat publicității o proclamație către întregul popor:

„ROMÂNI!

Când în 14 august 1916 v-am chemat în lupta pentru dezrobirea fraților voștri, am avut credința nestrămutată că dreptatea cauzei noastre va birui și că izbânda va fi de partea puternicilor aliați de care ne legam soarta.

Deși neînvinse și însuflețite de cel mai bărbătesc avânt, armatele noastre, înconjurate de vrăjmaș din toate părțile prin prăbușirea Rusiei, au fost silite,

²⁷ Constantin Kirițescu – Istoria războiului pentru..op. cit., p.372.

²⁸ Ibidem, p. 373.

iarna trecută, să întrerupă lupta pe care aliații noștri au urmat-o cu atâta hotărâre și cu atâta glorie.

Azi, fiindu-ne iarăși cu puțință să unim oștirile noastre cu cele ale aliaților, suntem datori să reintrăm în luptă alături de ei, pentru ca tot împreună cu ei să mergem la biruința definitivă care ne va aduce roadele întregi ale jertfelor și ale vitejiei noastre.

ROMÂNI!

Suferințele neamului românesc, atât de greu încercat în cursul veacurilor, sunt pe sfârșite. În clipa în care aliații trec Dunărea și ne putem regăsi lângă ei ca să izgonim pe inamicul, care de doi ani încalcă și jefuiește pământul strămoșesc, sunt încredințat că veți răspunde chemării Mele cu aceeași dragoste față de țară și că România va vedea înfăptuindu-se visul de veacuri al Neamului nostru, Unirea tuturor Românilor.

Liberi și uniți, o viață puternică și sănătoasă să asigurăm întregului popor român.

Copiii copiilor noștri vor binecuvânta străduințele voastre și vor slăvi pe cei ce s-au jertfit pentru idealul neamului.

Cu Dumnezeu înainte!²⁹. (27).

Pentru a tăia calea trupelor germane în retragere, generalul Berthelot a cerut Marelui Cartier General al armatei române să-și orienteze acțiunea principală în direcția Oituz-Brașov. În timpul acestei operațiuni, la 12 noiembrie 1918 a venit vestea încheierii armistițiului general pe toate fronturile și a încetării oricărei acțiuni de luptă.

Între timp, la 9/22 octombrie, a apărut la Cernăuți ziarul *Glusul Bucovinei* în al cărui editorial, semnat de mai multe personalități politice și culturale în frunte cu Sextil Pușcariu, și intitulat *Ce vrem se preciza că: "Vrem să rămânem români pe pământul nostru strămoșesc și să ne cârmuim singuri, precum o cer interesele noastre românești (...); pretindem ca împreună cu frații noștri din Transilvania și Ungaria cu care ne găsim în aceeași situație să ne plăsmuim viitorul, care ne convine nouă în cadrul românismului; cerem să putem aduce la congresul de pace aceste postulate ale noastre, prin reprezentanții aleși de noi înșine din mijlocul națiunii noastre"30. (28).*

²⁹ xxx- Ferdinand I, Cuvânt pentru întregirea.... op.cit. Doc. 59.

³⁰ xxx- România în anii primului război mondial, vol. II, Editura Militară, București, 1987, p. 589.

La Cernăuți, în ziua de 14/27 octombrie 1918, s-au întrunit, în palatul Consiliului mitropolitan, deputații bucovineni din Parlamentul de la Viena, personalități politice din zonă și reprezentanți ai comunităților locale într-o mare adunare, care s-a transformat în *Adunare constituantă* și au adoptat o moțiune prin care hotărârau: **Unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești, într-un stat național independent.**

Contele F. Toggenlung, președintele austriac al provinciei Bucovina a trimis o telegramă ministrului de interne de la Viena prin care îl informa că:

„La 27 octombrie are loc la Cernăuți o adunare națională convocată de Clubul parlamentarilor, apoi de deputații din parlament, Grigorovici și Șerbu, precum și de toate partidele române reprezentate în Dietă. La adunare iau parte toți deputații români din parlament, toți deputații care fuseseră aleși în ultima dietă bucovineană, precum și primarii români din Bucovina. Numărul participanților, circa 100–150 persoane. Adunarea are loc în spațiu închis. Președintele deschide adunarea cu o cuvântare în care este pusă în lumină importanța și amploarea ultimelor evenimente. Președintele încheie cuvântul de salut cu citirea următoarei rezoluții, luată de toate partidele române:

1. Poporul român din Bucovina statornicește că are dreptul să-și determine singur soarta. 2. În baza acestui drept, el proclamă solidaritatea sa cu românii din Transilvania și Ungaria. 3. Pentru a atinge scopul comun, cere constituirea unei organizații comune, care să formuleze și să dea expresie postulatelor românilor din Austro-Ungaria; 4. Organizația comună va consta din reprezentanți aleși ai românilor din Transilvania și Ungaria, precum și din reprezentanți ai Constituantei românilor din Bucovina; 5. Constituanta constă din deputații români ai Parlamentului, din foștii deputați români ai dietei Bucovinei și din primarii români ai provinciei; 6. Constituanta alege un Consiliu național din 36 de membri; 7. Numai Consiliul național și organizația comună au dreptul de a reprezenta interesele românilor din Imperiu; oricărui alt factor i se contestă dreptul de a vorbi în numele lor. 8. În congresul păcii, românii nu pot fi reprezentați decât de oamenii lor de încredere. 9. Delimitările naționale rămân rezervate deciziei Consiliului național și organizației comune. Rezoluția de mai sus a fost acceptată de către adunare prin aclamație³¹. (29).

³¹ xxx- De la Statul geto-dac la Statul român unitar... op. cit. p. 609.

După 143 de ani de ocupație austriacă, Bucovina se elibera din robie și se reîntorcea la locul ei de origine. Momentul este evidențiat astfel de istoricul Constantin Kirițescu:

„... Mulțimea, ce manifesta pe străzi, intră în sala Palatului Mitropolitan unde se constituia Consiliul Național și arborează la fereastră tricolorul român. Covârșit de emoția ce umplea cu lacrimi ochii tuturor, octogenarul părinte Bejan, care deschisese ședința Adunării, salută tineretul și rostește cuvintele cuviosului Simeon: Acum slobozește, Doamne, pre robul tău, căci ochii mei văzură mântuirea neamului!”³². (30).

Din acel moment, Consiliul Național a devenit singura autoritate oficială a întregii provincii bucovinene. Activitatea sa a fost însă îngreunată de o serie de dezordini și jafuri provocate de cei care se retrăgeau de pe front și de bandele de ucraineni care vroiau să-și impună autoritatea asupra părții de nord a provinciei. În aceste condiții Iancu Flondor, președintele Consiliului Național, a solicitat guvernului român sprijinul armatei noastre pentru restabilirea ordinii și liniștei în zonă.

Divizia 8-a Infanterie, comandată de generalul Iacob Zadik a primit ordinul de a interveni în Bucovina.

„La 8 noiembrie, armata română trecu vechea graniță – nefastul cordon întărit prin nelegiuirea săvârșită la 1775 și călcă pământul frățesc al Bucovinei. Soldații români sunt primiți cu un entuziasm mișcător, așa cum se primesc frații de multă vreme așteptați. Nimeni nu se înșeală asupra adevăratului caracter al acestei expediții. Nu poate fi vorba despre o simplă acțiune polițienească. Ci patria mună își trimite solii care să-i readucă la sân pe fida răpită. Bucovina, colțul cel mai vechi de țară moldovenească, care cuprindea lăcașul scaunului domnesc și mormintele voievozilor, se lipea iar de trupul țării mume. Moldova lui Ștefan cel Mare se reîntregea. Din înălțimea turnurilor vechilor ctitorii ale Mușatinilor și Movileștilor, clopotele, care veacuri de-a rândul au sunat a priemejie și a jale, sună vesel de sărbătoare. Și vântul duce ecoul lor departe, de-a lungul văilor care se înfundă în desișul codrilor, până ce vestea ajunge și la mănăstirea unde odihnește marele domn. Sub lespede din Putna, Sfântul, după o sută patruzeci și trei de ani de somn greu, tulburat de vise urâte, și-a regăsit iar odihna.

³² Constantin Kirițescu- Istoria războiului pentru...op. cit. p. 202.

La 9 noiembrie, un aeroplan românesc anunță, prin proclamații aruncate de sus, sosirea armatei eliberatoare și în aceeași zi, legionarii ucraineni din Galiția, care stăpâniseră câteva zile Cernăuții, fugeau în goana cailor peste Prut³³. (31)

Impresionat de primirea făcută trupelor române, la 12 noiembrie 1918, regele Ferdinand I a trimis, președintelui Consiliului General al Bucovinei, Iancu Flondor, următoarea telegramă:

„Cu cea mai adâncă emoțiune și cu inima plină de bucurie patriotică primesc știrea că trupele Mele au intrat în capitala Bucovinei române, aducând ordine și liniște sufletească printre toți aceia, care în aceste momente istorice, au simțit și au lucrat pentru îndeplinirea visului secular. Îmi închipui bine cum inima voastră caldă de român a tresărit de bucurie patriotică la vederea tricolorului național purtat de ostașul român, frate de sânge și de suflet.

Din adâncul inimii sunt recunoscător pentru munca patriotică ce ai depus și pentru iubirea de neam ce ai arătat cu atâta bărbăție. Îți mulțumesc, cum și tuturor acelor care te-au ajutat cu inimă curată în aceste timpuri mărețe. Să dea Atotputernicul ca tot poporul din Bucovina să găsească mereu ocrotire, dreptate și libertate sub cutele drapelului național³⁴. (32).

În aceeași zi, Consiliul Național al Bucovinei și-a asumat conducerea provinciei, președintele său, Iancu Flondor declarând în apelul **Către poporul român**:

„Românii bucovineni, folosindu-se de dreptul suveranității naționale, recunoscut acum de toată lumea, au hotărât, în Constituanta din 27 octombrie 1918, să stăpânească singuri țara lor, Bucovina, sfântul lor pământ strămoșesc. Fostul guvern austriac s-a opus la această cerere îndreptățită, a trecut puterea țării în mâna rutenilor și s-a dezlănțuit astfel anarhia peste toată țara. În fața acestor împrejurări Consiliul Național, reprezentant legitim al poporului român a fost nevoit să recurgă la ajutorul fraților din Regat, cerând intervenția oastei românești. Armata a venit la Cernăuți fără luptă, iar noi ne-am preluat puterea fără luptă³⁵. (33).

³³ Loc. cit. p. 393.

³⁴ xxx-Ferdinand I- Cuvânt pentru întregirea... op. cit., Doc. 6o.

³⁵ xxx- De la statul geto-dac..., op. cit. p.619

Momentul marilor prefaceri, care era atunci la ordinea zilei în Europa, s-a făcut puternic simțit și în rândul armatei habsburgice. Ostașii ardeleni, înrolați în trupele austro-ungare, încep să se agite tot mai mult și să caute posibilitățile cele mai directe de unire cu România.

În cursul lunii octombrie, Regimentele 2 și 37 Infanterie, recrutate din Bihor, s-au contopit în cadrul Legiunii Române din Praga și, cu prilejul oficierii ceremonialului religios, preotul militar Ciobanu îi eliberează pe ostași de jurământul depus către împăratul austro-ungar și le ia jurământ de credință față de regele Ferdinand I al României.

În ziua de 25 noiembrie 1918, companiile de voluntari români, care au format Batalionul de Voluntari Alpini (Vânători) din Italia, au depus jurământul de credință către Regele Ferdinand I al României, în cadrul unei ceremonii religioase oficiate de către *patriarhul Unirii*, părintele Vasile Lucaciu.

Apreciind atașamentul față de cauza aliaților, atitudinea fermă manifestată față de inamicul comun, precum și atitudinea decisă și hotărâtă, în acele momente cruciale ale războiului, primul-ministru al Franței, Georges Clemenceau, preciza în telegrama adresată suveranului român:

„Știu că în cele mai grele încercări Majestatea Voastră nu s-a îndoit niciodată de triumful final al principiilor pentru care noi luptăm și vă mulțumesc profund de a fi binevoit de a mă asigura din nou de acest lucru, în termeni care m-au mișcat adânc”³⁶. (34).

Robert Lansing, secretarul de Stat al S.U.A. îi cerea lui Charles Wopicka, reprezentantul său în România, să asigure pe monarh și guvernul român că: *„Guvernul Statelor Unite s-a gândit întotdeauna la prosperitatea viitoare și integritatea României ca stat liber și independent. Înainte ca Statele Unite să se fi aflat în război cu Austro-Ungaria, președintele a trimis un mesaj în care îi exprima simpatia și stima sa. Situația s-a schimbat în urmă. Și președintele dorește ca să vă aduc la cunoștință că guvernul Statelor Unite a aprobat dorințele poporului român înăuntru și în afară de granițele Regatului. Guvernul Statelor Unite este martor al marilor suferinți și sacrificii făcute de poporul român pentru cauza libertății față de dușmanii și asupritorii săi.*

Simpatizând cu spiritul unității naționale și dorințele românilor, guvernul Statelor Unite nu va întârzia să-și impună la timp influența pentru realizarea

³⁶ xxx- Ferdinand I văzut de contemporanii săi... op. cit., p.166.

drepturilor politice și teritoriale îndreptățite ale poporului român și asigurarea lor împotriva oricărui atac din străinătate”³⁷. (35).

La rândul său, George al V-lea, regele Marii Britanii, în telegrama trimisă suveranului român, spunea:

„Cu prilejul încheierii armistițiului cu Germania, trimit un mesaj de salut amical țării tale valoroase, aliatei Noastre. Biruitorii de la Mărășești pot rămâne asigurați că faptele săvârșite și jertfele lor nu vor fi zadarnice și că pot privi viitorul cu noi speranțe și cu încredere. Gândurile Mele au fost mereu la tine și cu regina în tot timpul zilelor negre care au apăsas asupra țării tale”³⁸. (36).

Joi, 15/28 noiembrie, la Cernăuți s-a întrunit Congresul general al Bucovinei la care au participat 74 de delegați ai Consiliului Național Român, 13 ai comunităților ucrainene, 7 ai Consiliului Național German și 6 ai Consiliului Național Polonez.

În unanimitate, participanții la Congres au adoptat următoarea moțiune istorică:

„Congresul general al Bucovinei, întrunit azi, joi, în 15/28 noiembrie 1918 în sala sinodală din Cernăuți, considerând că, de la fundarea Principatelor române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevii și Cernăuților, au făcut pururea parte din Moldova, care în jurul ei s-a încheat ca stat; considerând că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsește vechiul scaun de domnie de la Suceava, gropnițele domnești de la Rădăuți, Putna și Sucevița, precum și multe alte urme și amintiri scumpe din trecutul Moldovei; considerând că fii ai acestei țări, umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea acelorași domnitori, au apărat de-a lungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încălcărilor din afară și a cotozirii păgâne; considerând că în 1774, prin viclesug, Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei și cu de-a sila alipită coroanei habsburgilor; considerând că 144 de ani poporul bucovinean a îndurat suferințele unei ocârmuirii străine, care îi nesocotea drepturile naționale și care, prin strâmbătăți și persecuții, căuta să-i înstrăineze firea și să învrăjbească celelalte neamuri, cu care el voiește să trăiască ca frate; considerând

³⁷ Vasile Th. Cancicov-Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic. 13 august 1916–31 decembrie 1918, vol. II, București, Atelierele Societății „Universul”, 1921, pp. 626–627.

³⁸ Col. dr. Vasile Bianu, op. cit. pp. 100–101.

că, în scurgere de 144 de ani, bucovinenii au luptat ca niște mucenici pe toate câmpurile de bătălie în Europa sub steag străin pentru menținerea, slava și mărirea asuprașilor, și că ei drept răsplată aveau să îndure micșorarea drepturilor moștenite, izgonirea limbii lor din viața publică, din școală și chiar din biserică; considerând că în același timp poporul băștinaș a fost împiedecat sistematic de a se folosi de izvoarele de câștig ale acestei țări și despoiat în mare parte de vechea sa moștenire; considerând că, cu toate acestea bucovinenii n-au pierdut nădejdea că ceasul mântuirii, așteptat cu atâta dor și suferință, va sosi și că moștenirea lor străbună, tăiată prin granițe nelegiuite, se va reîntregi prin realipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan, și că au nutrit vecinic credința că marele vis al neamului se va împlini, când se vor uni toate țările române dintre Tisa și Nistru într-un stat național unitar;

Constată că ceasul acesta mare a sunat!

Astăzi, când după sfortări și jertfe uriașe din partea României și a nobililor ei aliați, s-au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile și când în urma loviturilor zdrobitoare monarhia austro-ungară s-a zguduit în temeliile ei și s-a prăbușit și toate neamurile încătușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul de liberă hotărâre de sine, cel dintâi gând al Bucovinei dezrobite se îndreaptă către regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea desrobirii noastre.

De aceea noi, Congresul General al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și fiind investiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale, hotărâm: **Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu regatul României**³⁹. (37).

Această hotărâre i-a fost adusă de către Iancu Flondor la cunoștința regelui Ferdinand I al României printr-o telegramă expediată în aceeași zi. Suveranul român a răspuns prin următoarea telegramă:

„Salut cu nespūsă bucurie actul măreț prin care Congresul General al Bucovinei, ca expresiune a voinței poporului întreg al acestui vechi pământ românesc a hotărât unirea completă a Bucovinei cu Regatul Român.

Din adâncul sufletului Meu mulțumesc Proniei cerești că Mi-a îngăduit ca sub domnia Mea, fiica răpită acum 144 de ani să se întoarcă la sânul patriei mame, aducând forțe noi pentru propășirea neamului.

³⁹ xxx- De la statul geto-dac la statul român unitar... op. cit., pp. 619–620.

În această clipă înălțătoare, gândul Meu se îndreaptă către oamenii patrioți, care, cu toate suferințele îndurate în cursul vremurilor, au știut să țină vii în inima poporului memoria lui Ștefan cel Mare și Sfânt și sentimentul național, pregătind astfel fără șovăire și însuflețiți de un cald patriotism ziua binecuvântată de azi.

Cu adâncă recunoștință primesc dar, în numele poporului Meu, alipirea Bucovinei la Regatul Român, asigurând populațiunea Bucovinei că în Mine va găsi mereu un sprijin tare și o dragoste părintească⁴⁰. (38).

Miniștrii de Externe ai Antantei au fost informați despre hotărârea de unirea Bucovinei cu Regatul Român prin telegrame trimise la Washington, Londra, Paris și Roma, în care se arăta:

„Domnule Ministru, Congresul general al Bucovinei, în virtutea drepturilor popoarelor de a hotărî singure de soarta lor, a votat astăzi în unanimitate realipirea Bucovinei în vechile hotare până la Ceremuș și Nistru la regatul României.

Pătrunși de adâncă admirație pentru mărețele principii de libertate și dreptate, de care a fost călăuzită țara dv., în acest război și de sincera recunoștință pentru jertfele dezinteresate aduse de nobila d-voastră națiune pentru triumful acestor principii, vă rugăm să binevoiți a notifica guvernului d-voastre votul unanim al Congresului general al Bucovinei și a-i tălmăci sentimentele noastre de veșnică mulțumire și recunoștință.

Totodată ne folosim de acest prilej de a exprima Excelenței Voastre și personal mulțumirile cele mai călduroase pentru dragostea cu care ați înfățișat și sprijinit cauza noastră dreaptă în vremurile de cea mai grea cumpănă și în clipele hotărâtoare pentru viața noastră națională⁴¹. (39).

Impresionantă prin conținutul ei ni s-a părut telegrama trimisă de profesorul universitar Sextil Pușcariu, membru al delegației reprezentanților Bucovinei, care au adus la Iași hotărârea Congresului general al Bucovinei:

„Măria Ta! Venim ca soli ai bucuriei – și mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit pe noi cu cinstea aceasta-, ca să aducem inimile și sufletele moldovenilor de peste Molna, inimile pline de mulțumire și eternă recunoștință pentru ocrotirea ce ne-ați dat ca să împlinim visul părinților noștri, și sufletele

⁴⁰ xxx-Ferdinand I Cuvânt pentru întregirea neamului...op. cit. Doc. 62.

⁴¹ xxx- De la statul geto-dac la statul român unitar..., op. cit. p. 620.

primenite în anii grei de suferință, care nu cunosc altă dorință decât de a putea lucra și ele la alcătuirea României. Venim, Măria Ta, să vă aducem vești că, în clipa când vechiul ținut al Sucevei și Cernăuților, au fost unite cu Țara-Mamă, sub lespedea din Putna, Sfântul, după o sută patruzeci și trei de ani de somn greu, tulburat de visuri urâte, și-a aflat iar odihna, căci de acum se știe că soarta fiilor săi este pusă în mâna regelui Ferdinand, eliberatorul tuturor românilor! Să trăiești Măria Ta!”⁴²(40).

Iancu Flondor, în fruntea delegației românilor bucovineni, a adus *Actul unirii* la Iași, capitala din vremuri de restriște a țării, înmânându-l regelui Ferdinand I în sala de onoare a Corpului IV Armată, declarând că acest act: „...nu e o cucerire a armelor, ci întoarcerea la vatră a fraților despărțiți, care în *Majestatea Voastră* găesc pe părintele de mult pierdut și mult dorit”⁴³(41). În zilele următoare, delegația bucovineană s-a deplasat la București împreună cu suveranii României și a participat la solemnitățile generate de revenirea acestora în capitala țării.

Se apropia tot mai mult momentul așteptat de toți românii cu atâta înfrigurare. La Arad, în ziua de 18/31 octombrie se constituise Consiliul Național Român Central *ca unicul for ce reprezenta voința poporului român* și, apoi, în întreaga Transilvanie s-au format consilii naționale regionale.

În editorialul intitulat *Ce vrem?*, publicat în ziarul *Adevărul* din 21 octombrie/3 noiembrie 1918, se arăta că:

„Revoluția și capitulația au creat pentru toate națiunile din țară puțința ca singure să-și hotărască soarta, singure să decidă asupra viitorului lor și singure să-și croiască cadrele de stat în care vor dori să trăiască în viitor... Consiliul Național Român este chemat a merge cu un pas mai departe și a declara în mod clar și lămurit că voim ca întreg poporul român din Ungaria, Transilvania și Banat să fie întreg prin referendum, printr-o votare obștească, în ce cadre de stat voiește să trăiască în viitor”⁴⁴. (42).

Situația în Transilvania era deosebit de dificilă datorită acțiunilor desfășurate de trupele germane în retragere ale lui Mackensen și a atacurilor și jafurilor asupra populației efectuate de bande înarmate maghiare.

⁴² Col. dr. Vasile Bianu, *op. cit.* pp. 100–101.

⁴³ xxx- *Ferdinand I văzut de contemporanii săi...* *op. cit.*, p. 168.

⁴⁴ xxx- *De la statul geto-dac la statul român unitar...*, *op. cit.* p. 616.

În aceste condiții, Consiliul Național Român Central a fost nevoit să se adreseze guvernului român pentru obținerea unui sprijin militar.

Constantin Kirițescu relatează că:

„La 10 noiembrie, o delegație de cinci ardeleni au adus lui Brătianu o scrisoare prin care Vaida-Voievod cere grabnica trecere în Ardeal a trupelor române. Toți românii, scrie fruntașul ardelean sunt solidari pentru unire; niciodată nu s-a putut constata o astfel de manifestare unanimă, cerând intervenția fraților împotriva ungarilor. Peste câteva zile, un alt trimis al lui Vaida a venit de la Dej la Iași, cerând grabnic ajutor împotriva bandelor de ucigași și jefuitori unguri. La 18 noiembrie au sosit la Iași, după o călătorie de cinci zile cu automobilul de la Sibiu, părintele dr. N. Bălan și căpitanul N. Precup, ca trimiși ai Consiliului Național de la Arad, iar la 28 noiembrie, Precup sosește din nou, venind cu aeroplanul de la Blaj, ca să anunțe convocarea adunării celei mari ce trebuia să se țină la Alba Iulia.

Din partea lui, guvernul român din Iași al generalului Coandă, s-a grăbit să răspundă la apelurile fraților. O misiune, condusă, de profesorul Halița, originar din Transilvania, pleacă din Iași din însărcinarea guvernului, spre a se pune în raporturi cu Comitetul Național al Românilor din Transilvania. Misiunea ajunge cu mari greutate la Dej, unde ia contact cu Mihali și Vaida, și la Arad, unde ia contact cu Consiliul Național. Ea e purtătoarea unui manifest pe care-l adresează Brătianu, Consiliului Național. El salută sosirea zilei când cea mai sfântă aspirație a neamului se îndeplinește, schițează principiile larg democratice pe baza cărora trebuie să se îndeplinească unirea tuturor ținuturilor române și anunță că țara mună grăbește trimiterea forțelor armate.

Căci aceasta era rugarea care se ridica de pe tot cuprinsul Ardealului. Să vină armata românească! Consiliul Național are neapărată nevoie să se sprijine pe o armată solid organizată și disciplinată, care să țină ordinea, să pună la locul lor pe răufăcători și să pună capăt încercărilor ungurești de a stăpâni din nou Ardealul. Națiunea română vrea să fie scăpată de călăii săi, ca să-și poată spune în libertate cuvântul său asupra soartei pe care o va avea în viitor”⁴⁵ (43).

Drept urmare, la 1/14 noiembrie 1918 șeful Marelui Cartier General român, generalul Constantin Prezan a decis ca Divizia 7 Infanterie, comandată de generalul Traian Moșoiu, Divizia I Vânători, comandată de

⁴⁵ Constantin Kirițescu- Istoria războiului pentru întregirea României..., op. cit. pp. 405-406.

generalul Aristide Lecca și Divizia 3 Infanterie să pornească imediat spre Transilvania: „Trecerea munților se face după cererea fraților noștri și din ordinul M.S. Regelui. Scopul urmărit este să se asigure ordinea, liniștea, viața și avutul locuitorilor”.

Participant direct la această operațiune militară, Gheorghe I. Brătianu arăta în *File rupte din cartea războiului*: „Îmi aduc aminte cum am plecat, chemat a doua oară sub drapel, din curtea cazărmii din Roman, într-o seară întunecoasă de iarnă, pentru a ne îmbarca în trenul ce pornea spre Piatra Neamț. De acolo, pe valea Bistriței, Divizia 3 urma să treacă în Ardeal. Caii, câți îi aveam, trăgeau din greu tunurile, care abia se urneau din loc prin noroiul desfundat de zăpadă. Ofițerii și soldații mergeau pe jos, lângă cai și chesoane, spre a nu le adăuga o greutate ce nu puteau să o ducă. Astfel, pornea a doua campanie, aceea care ne-a dus ostașii în Munții Apuseni, pe care i-au cucerit, iar pe urmă în câmpiile Ungariei. Ni se părea că, în întunericul nopții, se strecura pe zăpadă o armată de fantome mai degrabă decât o armată care se îndrepta spre izbândă. Trebuia să trecem munții, căci în Ardeal frământarea sporea în fiecare ceas; la 1 Decembrie era să se proclame unirea în Marea Adunare de la Alba Iulia”⁴⁶ (44).

În același timp, generalul Constantin Prezan a dat o proclamație către locuitorii Transilvaniei în care spunea:

„Pășind cu dragoste frățească pe pământul Transilvaniei, oștirea română vine, în numele unor sfinte drepturi naționale și omenești, pentru a garanta libertatea deplină a tuturor. Însuflețiți de aceste gânduri, asigură pe toți locuitorii pământului românesc, până la Tisa și Dunăre, fără deosebire de neam și lege, că vom păzi cu credință viața și avutul tuturor. Îndemnăm, deci, întreaga populație ca, sub pavăza oastei românești, să-și continue ocupațiile obișnuite, astfel ca viața normală în sate și orașe să nu sufere nici o tulburare”⁴⁷. (45).

Consiliul Național Român Central a elaborat, la 15 noiembrie 1918, un regulament pentru alegerea reprezentanților care urmau să participe la marea Adunare Națională care se convoca la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918.

În editorialul intitulat *La Alba*, publicat în ziarul *Adevărul* din 17/30 noiembrie 1918, se arăta că:

⁴⁶ Petre Otu- *România în primul război mondial..* op. cit., pp. 97–98.

⁴⁷ Loc cit. pp. 99–100.

„Națiunea română, care veacuri de-a rândul a suportat jugul robiei naționale, voiește acum să devină cu desăvârșire liberă și să se contopească într-un singur stat național. Românii din Transilvania și Ungaria, fără deosebire de clasă, voiesc să se unească cu frații lor de peste munți... Prin aceasta se va înfăptui, în fine, ceea ce înainte cu 300 de ani a fost zădărnicit prin uneltirile barbare ale unor tirani. Drama națională săvârșită pe Câmpia Turzii se va ispăși acum prin hotărârea istorică ce va lua-o Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Dar nu e numai aceasta ce se va săvârși la Alba Iulia. Căci nu e vorba numai de dezrobirea națională, ci și de ridicarea asupra popor român la o treaptă socială mai înaltă și omenească. Se vor proclama acolo toate legile și reformele mari și însemnate care vor alcătui temelia fericirii poporului român în viitor”⁴⁸. (46)

Alba Iulia avea o importanță simbolică pentru toată populația Transilvaniei dacă ne gândim la acțiunea lui Mihai Viteazul din 1 noiembrie 1599 și prima unire politică a tuturor românilor sau la procesul urmat pe tragerea pe roată a conducătorilor răscoalei din 1784: Horea, Cloșca și Crișan, precum și locul în care fusese întemnițat Avram Iancu. Acestea au fost motivele principale pentru care a fost aleasă ca loc al Marii adunări naționale pentru decizia de unire, după cum se arată și într-un impresionant apel publicat în ziarul *Unirea* din Blaj la 28 noiembrie 1918:

„Veniți cu toții la Marea Adunare Națională care se va ține la 1 decembrie în Bălgradul lui Mihai Viteazul. Veniți cu miile și zecile de mii! Lăsați pe o zi grijile voastre acasă, căci în această zi vom pune temelia unui viitor bun și fericit pentru întreg neamul nostru românesc. E ziua când noi, românii... să spunem pe față înaintea popoarelor lumii că ce voim. Veniți să dăm răspunsul! Ochii tuturor popoarelor sunt ațintiți asupra noastră. În Alba Iulia vor fi împreună cu voi toți fiii aleși ai neamului nostru. E ziua când se va hotărî asupra sorții noastre pentru o veșnicie. Veniți și jurați că nedespărțiți vom fi și uniți rămânem de aici înainte cu frații noștri de pe tot cuprinsul pământului românesc sub noua și nedespărțita cârmuire, așa cum au spus-o de curând aleșii noștri într-o scrisoare adresată popoarelor lumii: națiunea română speră și așteaptă că în năzuința ei pentru libertate o va ajuta întreg neamul românesc, cu care una voim a fi de aici înainte în veci!”

⁴⁸ xxx- De la statul geto-dac la statul român unitar..., op. cit., pp. 625–626.

În toate localitățile din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș au avut loc alegeri pentru candidații care urmau să participe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, împuterniciți cu așa numitele *Credenționale*. La sfârșitul lunii noiembrie 1918 numeroși români s-au deplasat la Alba Iulia pentru a fi martori la acest moment istoric decisiv. După cum afirma, la 17/30 noiembrie 1918 într-un ziar al vremii, ziaristul sas H. Fabritius:

*„Măine se vor aduna în valea Mureșului, la Alba Iulia, sute de mii de români, reprezentanți ai tuturor ținuturilor locuite de români. Reședința principilor Transilvaniei, vechiul Bălgrad, va fi martorul unei deșteptări emoționante a unui popor viguros, trezit de ideea libertății. Pe pământul istoric de la Apulum, orașul lui Traian, unde Legiunea XIII-a își aduna ofrandele și pe locul unde și-au vărsat sângele eroii libertății Horea, Cloșca și Crișan. Națiunea română își va proclama suveranitatea”*⁴⁹. (47).

Lucrările adunării au început în dimineața zilei de 18 noiembrie/1 decembrie 1918 în sala Cazinoului militar, numită de atunci *Sala Unirii*. La acestea au participat 1228 de reprezentanți ai celor 130 de circumscripții electorale, aleși din toate clasele și categoriile sociale, precum și 64 de delegați ofițeri, subofițeri și soldați din cadrul gărzilor naționale din Transilvania. Pe lângă aceștia, pe Câmpul lui Horea se aflau peste 150.000 de români veniți din toate localitățile transilvane.

Gheorghe Pop de Băsești, ales președintele adunării, a rostit cuvântul de deschidere spunând că:

*„Națiunea română la toate evenimentele mari istorice în trecut, și astfel și astăzi, s-a adunat pentru a decide asupra sorții sale. Așa, onorată adunare, în anii 1848, când era cea mai grea sarcină asupra națiunii române, greutatea robotelor, s-a adunat pe Câmpia Libertății la Blaj și acolo Adunarea Națională a luat hotărârea care avea să înfrunte iobăgia în care gemea sărmana națiune română. După dezrobirea noastră din iobăgie a urmat o altă iobăgie și mai mare, iobăgia sufletelor noastre, și apoi a urmat iobăgia de clasă. Astfel, onorată adunare, la locul acesta sfințit de sângele marilor noștri martiri v-ați adunat și d-voastră, ca să sfărâmați și cătușele robiei noastre spirituale, ale robiei noastre seculare și să decidem ca un popor liber asupra sorții noastre”*⁵⁰. (48)

⁴⁹ xxx- *Istoria militară a poporului român... op. cit. vol. V, p.758.*

⁵⁰ . xxx- *De la statul geto-dac la statul român unitar... op. cit. p. 630.*

În finalul cuvântării sale, Gheorghe Pop de Băsești a declarat-o drept *Adunare Constituantă* și, după discursurile solemne rostite de fruntașii politici ai românilor din Transilvania, părintele Vasile Goldiș a prezentat *Declarația de Unire cu Țara* în preambulul căreia se arăta că:

„Veacuri de-a rândul poporul românesc, adevăratul și legitimul proprietar al pământului ce fusese odată Dacia, a fost socotit străin și sclav pe pământul său strămoșesc... Bucățirea trupului românesc a fost act de barbarie. Distrusă barbaria, unirea tuturor românilor într-un singur stat este cea mai firească pretențiune a civilizației. Teritoriile locuite de români de la descălecarea lui Traian și până astăzi au fost teritorii românești. Nu există putere de a suci logica până acolo ca invadările străine, dirijate pe aceste teritorii în chip artificial și prin abuzul de putere al statului cu scopul desființării noastre naționale, să poată clătina dreptul nostru de proprietate asupra acestor teritorii... După drept și dreptate, românii din Ungaria și Transilvania, dimpreună cu toate teritoriile locuite de dâșii, trebuie să fie uniți cu Regatul României... Va trebui să asigurăm tuturor neamurilor și tuturor indivizilor conlocuitori pe pământul românesc aceleași drepturi și aceleași dorinți. Civilizațiunea care ne-a eliberat pretinde de la noi respectul pentru dânsa și ne obligă să propășim în noul stat orice privilegiu și să statornicim ca fundament al acestui stat munca și răsplata ei integrală.”

În continuare, părintele Vasile Goldiș a dat citire documentului intitulat *Declarație de unire cu țara*:

*„I. Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, **decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dâșii cu România...***

II. Adunarea națională rezervă teritoriilor sus-indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei, aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, Adunarea națională proclamă următoarele:

1. Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egală îndreptățire și deplina libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat.

3. Înfiptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate terenele vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret pe comune în mod proporțional pentru ambele sexe în vârstă de 21 de ani, la reprezentarea în comune, județe ori parlament.

4. Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire; libera propagandă a tuturor gândurilor omenești.

5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființând fidei-comisele în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țaranului să-și creieze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin cu atât cât să poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare este, de o parte, promovarea nivelării sociale, pe de altă parte potențarea producției.

6. Muncitorimii industriale i se asigură aceleași drepturi și avantajii, care sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus.

IV. Adunarea națională dă expresiune dorinței sale ca Congresul de pace să înfiptuiască comuniunea naționalităților libere în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.

V. Românii adunați în această adunare națională salută pe frații lor din Bucovina scăpați din jugul monarhiei austro-ungare și uniți cu țara-mamă, România.

VI. Adunarea națională salută cu iubire și entuziasm libertatea națiunilor subjugate până aci în monarhia austro-ungară, anume națiunile cehoslovacă, austro-ungară, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut să se aducă la cunoștință tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfiptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea și unitatea națiunii române...

VIII. Adunarea națională dă expresiune mulțumirei și admirațiunei sale față de puterile aliate, care, prin lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit pentru multe decenii de război, au scăpat civilizațiunea din ghearele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea națională hotărăște

instituirea unui Mare Sfat național român, care va avea îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunei”⁵¹. (49).

La orele 12, după ce s-a încheiat lista celor înscriși la cuvânt, Gheorghe Pop de Băsești s-a adresat întregii audiențe:

„Primește onorata Adunare rezoluțiunea propusă de d-l Goldiș în întregimea ei? Adunarea izbucnește în aprobări unanime: Primim! Minute în șir însuflețirea tuturor se manifestă în aclamații frenetice. Președintele Gheorghe Pop de Băsești anunță că: **Adunarea națională a poporului român din Transilvania, Banat și părțile ungurene a primit rezoluțiunea prezentată prin Vasile Goldiș în întregimea ei și astfel unirea acestei provincii românești cu țara-mamă... este pentru toate veacurile decisă**”⁵². (50).

În continuare, pentru a se asigura conducerea activității administrative și judiciare din provincie a fost ales Marele Sfat Național al Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Sătmăruului și Maramureșului, compus din 250 de membri, condus de un Consiliu Dirigent având în frunte pe cunoscutul om politic Iuliu Maniu.

Așa cum sublinia și vechiul luptător pentru unire Ștefan Ciceo-Pop:

„La Alba Iulia au luat parte toate straturile sociale și toți românii din toate colțurile Ardealului, Banatului și părțile ungurene. Așa că această adunare a fost liberă de orice înrâurire străină și a cuprins reprezentanții întregii națiuni, exprimând clar voința tuturor românilor... Toate hotărârile s-au adus în unanimitate și principiile noului stat întregit și unitar, cu chintesența celor mai avansate idei de democrație, umanitarism, libertate și iubire de neam au fost primite ca izvorâte din cel mai curat suflet al unui popor”⁵³. (51)

Atunci a sosit momentul de epopee triumfală a revenirii suveranilor, autorităților guvernamentale și a armatei în Capitala întregii țări, moment așteptat cu înfrigurare de toată lumea. Deja, în dimineața zilei de 17/30

⁵¹ Loc. Cit. pp. 631–632.

⁵² Idem, Loc. Cit. p. 633.

⁵³ xxx- Istoria militară a poporului român... op. cit., pp. 760–761.

noiembrie, pe străzile Bucureștilor a fost afișat următorul comunicat al primăriei Capitalei:

„Cetățeni! După doi ani de grele suferințe, în care timp vrăjmașul trufaș și crud nu v-a scutit de nici o umilință și de nici o suferință, zile mari, zile pline de glorie se ridică pentru voi și pentru toată românimea.

Cetățeni! Duminică dimineată, M.M.L.L. Regele și Regina tuturor românilor, însoțiți de augusta lor familie, intră în iubita lor Capitală, înconjurați de slavă și de dragostea fără margini a poporului întreg. Majestatea Sa Regele revine în mijlocul nostru, pășind glorios în fruntea bravelor armate române apărătoare dârze ale pământului străbun. Virtuților minunate ale acestor ostași, trup din trupul nostru, le datorăm zile de glorie nepieritoare care sunt: Oituz, Mărăști și Mărășești. Lor le datorăm libertatea și mărirea patriei.

Cetățeni! Alături de voinicii noștri, pășind împreună frățește, vor intra trupele Aliatilor noștri. Ele ne aduc solia izbândeii depline și a păcii. Să-i salutăm cu iubire și respect. Sunt soldații care au suferit și s-au jertfit pentru cauza dreptății și civilizației...

Niciodată, în tot timpul istoriei, virtuți mai multe nu s-au pus în slujba unor scopuri mai nobile. În capul acestor minunate oști, cetățeni, veți recunoaște pe iubitul general Berthelot, soldat al Franței și soldat al nostru. Salutați în el un mare oștean și un mare prieten al României.

Cetățeni! Să ieșim cu toții înaintea suveranilor noștri și înaintea bravilor noștri aliați. Să le facem primirea care se cuvine să fie făcută de un popor de cetățeni liberi și conștienți de însemnătatea istorică a zilelor pe care le trăim. Frumusețea și măreția primirii să stea în entuziasmul nostru, în dragostea noastră și în simțul nostru de ordine. Să arătăm tuturor că în sufletele noastre stau neclintite două credințe: în Patrie și în Rege.

Ridicați-vă inimile la înălțimea vremurilor, fiți mari ca ele și însemnați-vă, în amintirile voastre și în ale copiilor voștri ziua cu care începe viața glorioasă a României Mari!”⁵⁴ (52).

După doi ani de restriște și de refugiu în Moldova iată că venise și momentul sublim al recompensei binemeritate, al reîntoarcerii glorioase în inima politică și administrativă a țării. Înaintea suveranilor României au sosit membrii noului guvern român, reprezentanții autorităților centrale,

⁵⁴ Col. Dr. Vasile Bianu, op. cit., pp.100–101.

precum și gărzile de onoare care însoțeau drapelul de luptă ale tuturor regimentelor românești care participaseră la luptele de pe frontul românesc.

Sâmbătă, 17/30 noiembrie 1918, regele Ferdinand I și regina Maria au plecat din vechiul târg al Iașilor, care, în anii grei ai războiului a ținut loc de adevărată capitală a tuturor românilor, îndreptându-se spre București. Acum, regina Maria putea nota în jurnalul său cu deplină satisfacție:

„În tren, în drum spre București! Acum doi ani, exact, în aceeași zi, fugeam din capitala noastră, pribegi, neștiind încontro mergem. Doi ani, dar ce ani! Cât am îndurat, ce grozave întâmplări, câtă suferință, câtă disperare! Nădejdea era ca o lumină ce se făcea din ce în ce mai slabă. Și totuși ne agățam de ea cu înfrigurare. Niciodată nu m-am învoit cu gândul că eram învinși, ci numai că fusesem trădați din pricina prăbușirii Rusiei. Nenorocoasa și îndurerata Rusie!

Și, în timpul celor doi ani, ce muncă, ce strădanie; o sfâșietoare înșirare de nenorociri, o situație de un tragic aproape fantastic și cu sorocul împotriva noastră.

Și totuși, când privesc înapoi, nu pot să numesc acești doi ani decât ani mari, căci neîncetatele neazuri sileau pe fiecare om să dea ce e mai bun într-însul, iar dacă n-avea nimic de dat se chema că nici nu trăiește. Pot să numesc acești ani chiar binecuvântați, căci m-au apropiat de tot, de inima poporului meu, m-au învățat să nu mă dau în lături de la nici o strădanie, să nu mă tem de nimic, să înving orice slăbiciune și să fiu gata zi și noapte la orice eveniment.

Acum s-a sfârșit visul cel rău și lung, iar visul României Mari s-a întruchipat aievea și suntem în drum spre casă!

Nando se întoarce ca dezrobitorul care a înfăptuit unirea poporului său. Jertfa de sine pe care a făcut-o a fost răsplătită. Numele lui e binecuvântat de toți, mari și mici. Minunate sunt cu adevărat căile Domnului, mari și înfricoșătoare!

*La fiecare gară. Mulțimea nerăbdătoare, sute de soldați, urale furtunoase, muzici, cântări și fluturatul multor steaguri, o înveselire obștească. Brăila îndeosebi, primul oraș eliberat la care am ajuns, era înebunit de bucurie. La gară am fost aproape striviți de mulțimea scoasă din fire de fericire”.*⁵⁵ (53).

Toată presa vremii a relatat pe larg revenirea conducătorilor statului în capitala țării. De exemplu ziarul *Mișcarea* a publicat la 19 noiembrie/2 decembrie 1918 o ediție specială intitulată *Triumfala intrare a suveranilor în*

⁵⁵ Maria, regina României, op. cit., p. 561.

București, care ni s-a părut a fi cea mai cuprinzătoare prezentare a acestui eveniment:

„Trenul regal a sosit în gara Mogoșoaia (actuala gară Băneasa-nn.), duminică la orele 9 și jumătate, de unde s-a format un măreț cortegiu și, în frunte cu d. general Ștefănescu, prefectul Capitalei, și Zamfiroiu, prefect de Ilfov, au pornit spre oraș.

A urmat echipajul în care se aflau AA.LL.EE. principesele Elisabeta, Mărioara și Ileana, cu doamnele de onoare.

În urma lor, la o distanță mai mare veneau suveranii, în uralele nesfârșite ale poporului. M.S.Regele, călare, salută mulțumind; M.S.Regina, de asemenea călare, în uniformă de colonel de roșiori, strălucind de fericire, era la stânga M.S.Regelui, iar la dreapta, generalul Berthelot.

În ecouri prelungite în tot cuprinsul Bucureștiului se repetau uralele și strigătele: Trăiască Regele! Trăiască Regina! Trăiască România! Trăiască generalul Berthelot! Trăiască Franța! Trăiască aliații României!

Cortegiul astfel format s-a îndreptat spre Șosea, unde se aflau delegațiunile tuturor regimentelor în frunte cu drapelele lor.

Aici, suveranii au asistat la un serviciu religios, după care s-au ținut noile drapele.

Tradiționala pâine și sare.

În Piața Victoriei – care de acum înainte își va merita și mai mult frumosul ei nume – pe lângă membrii Consiliului Comunal al Capitalei se mai aflau membrii guvernului, foștii miniștri și membrii corpului diplomatic și anume: d. Saint-Aulaire, ministrul Franței, Vopicka, ministrul Americii, cu Jules atașat militar, Sir Barklay, ministrul Angliei, Robert de Flers distinsul autor dramatic, atașat la Legație, Auritt, însărcinatul de afaceri al Italiei, Deudromis, însărcinatul de afaceri al Greciei, Nastasievici, însărcinatul de afaceri al Serbiei însoțit de coloneii Hadgitch și Velovici, von Ipersele de Strihon, ministrul Belgiei, Multedi Costinu, ministrul Spaniei, Bustere, atașat de legație, apoi domnii George Corbescu, comisarul guvernului pe lângă armatele aliate, Olărașu, directorul Poliției, Coțescu și Rossi de la Ministerul de Externe.

D-nii dr. Skupievsky și Ionescu-Brăila, ajutoari de primar ai Capitalei, țineau o tavă pe care se afla tradiționala pâine cu sare. Membrii Consiliului Comunal și doamnele de față purtau crizanteme roșii, galbene și albe.

D.C. Hălăuceanu, vicepreședintele Comisiunii interimare a Capitalei, oferind suveranilor pâinea și sarea, a rostit următoarea cuvântare:

Sire,

Prea grațioasă Doamnă și Regină,

Cu emoțiune sfântă, poporul Capitalei salută pe iubiții săi suverani. El vede împlinite astăzi toate nădejtile ce l-au frământat în timpul grelelor sale suferințe și visurile – pe atunci atât de îndrăznețe – cu care și-au alinat amarul zilelor de robie.

Dumnezeu a dăruit Majestății Voastre gloria și bucuria de a fi strâns laolaltă pe toți fiii neamului, îndeplinindu-i astfel, speranțele cu care s-a hrănit în cursul veacurilor.

Ați desăvârșit menirea istorică a unui popor vechi, mândru de originile sale și ați dat civilizației o forță pe care va ști să o cinstească.

Dumnezeu să vă binecuvânteze pe Majestățile Voastre și pe urmașii voștri.

Oștenilor țării, care au făcut din piepturile lor pavăză la hotare, care și-au câștigat prin marile lor virtuți admirațiunea lumii, care în toate împrejurările au păstrat neclintită încrederea în Dumnezeu, dragostea către Tron și cinstirea către rosturile țării, poporul Capitalei le aduce prinosul său de recunoștință.

Aliaților noștri, care de patru ani se luptă pe toată întinderea globului împotriva celei mai îndrăznețe încercări de a sugruma libertatea lumii, poporul român le aduce omagiile și dragostea sa.

Capitala României este mândră de a adăposti astăzi frumoasele și victorioasele armate ale civilizației.

Potrivit tradițiilor țării, îngăduiți-ne Sire și Înaltă

Doamnă și Regină să vă închinăm Vouă și oaspeților noștri pâinea și sarea, semnul dragostei și al ospitalității noastre.

Să trăiască M.M. L.L. regele și regina tuturor românilor!

Să trăiască augusta Lor familie!

Să trăiască în veci glorioasa armată română și bravii noștri aliați!”⁵⁶(54).

Vizibil impresionat de această primire emoționantă, regele Ferdinand I a rostit următorul răspuns la alocuțiunea lui Hălăuceanu:

„Cu cea mai vie bucurie primesc tradiționala pâine și sare ce îmi aduceți cu urările de bună sosire din partea Capitalei. Această veche datină are azi o deosebită semnificație, când după doi ani de suferințe și durere Mă întorc cu vitejii Mei ostași împreună cu credincioșii Noștri aliați, spre a sărbători, împreună cu

⁵⁶ xxx- Ferdinand I văzut de contemporanii săi... op. cit., pp. 170–171.

credinciosul Meu popor, biruința dreptății și a culege roadele unei nestrămutate credințe în ursita neamului românesc.

Știu cât de mult a suferit populația Capitalei în acești doi ani de cotropire, dar tot așa de bine știu că masa mare a ei a îndurat apăsarea unei soarte crude, cu demnitate și cu inima credincioasă și că nu a șovăit nici un moment în sentimentele ei de credință și iubire de Țară și de Tron.

Bucuria Mea de a Mă găsi iarăși în mijlocul iubiților Mei bucureșteni este cu atât mai mare că, părăsindu-i în suferire..... (indescifrabil), azi Mi-este dat să vin cu inima plină de veselie în zidurile capitalei unei României mai mari și mai puternice.

Primirea atât de caldă și frumoasă ce-Mi faceți Mie, Reginei și vitejilor Mei ostași, drept exprimarea sentimentelor voastre de credință, va lăsa în inima noastră o amintire din cele mai duioase, pentru care voi fi pururea recunoscător⁵⁷. (55).

Continuăm cu prezentarea primirii suveranilor României așa cum este descrisă în ziarul *Mișcarea*:

„Urale nesfârșite au acoperit cele din urmă cuvinte ale suveranului. Poporul a făcut ovațiuni calduroase familiei regale...

Suveranii au vorbit apoi cu d-nii membri ai Corpului diplomatic și cu miniștrii.

Două aeroplane, pilotate cu îndemânare, executau în vremea aceasta interesante viraje la o foarte mică înălțime.

Astfel s-a pecetluit, în Piața Victoriei, prin cuvintele M.S. Regelui, izbânda noastră și a aliaților noștri, între zidurile Capitalei și în fața poporului mângâiat în sfârșit după atâtea grele suferințe.

Aspectul pe Calea Victoriei.

Încă de la 7 dimineața, din toate colțurile Capitalei venea lumea în valuri spre Calea Victoriei. Pretutindeni fâlfâie tricolorul românesc alături de al aliaților noștri. Orașul are aspect feeric. Trecerea pe străzile principale e aproape imposibilă din cauza numărului mare de cetățeni veniți să salute pe suveranii, care și-au făcut astăzi intrarea triumfală în Capitală.

Ferestrele și balcoanele de pe Calea Victoriei sunt supraîncărcate. Flori multe, îngrămădite, stau să înflorească calea suveranilor. Toate școlile din București, cu drapelul în frunte, sunt înșirate de-a lungul străzii.

⁵⁷ xxx- Ferdinand I Cuvânt pentru întregirea neamului...op. cit. Doc.63.

În fața Palatului Regal, o mare mulțime de capete, o înghesuială de nedescris. Corurile școlilor secundare de fete și băieți, așezate în fața Fundației Carol I, se pregătesc să cânte imnul regal și imnurile aliaților.

Trecerea suveranilor.

Se anunță trecerea cortegiului. Publicul, pierzându-și calmul cu care așteptase până atunci, se agită, valurile se mișcă. Fiecare vrea să vadă, cu o clipă mai curând, pe aceia în care își pusese ră toată nădejdea în orele de groază prin care trecusem în timpul ocupației.

Uralele nu mai conținesc. Corurile tuturor școlilor intonează imnul regal și cântece patriotice. Suveranii par adânc mișcați și, din haosul acesta se desprind, sunt luate de vânt, strigătele: Trăiască România Mare! Trăiască împăratul tuturor românilor! Trăiască aliații!

O mare imensă de flori acoperă strada căzând din toate părțile. În ochii multora se văd lacrimi de bucurie.

Ploi de flori cad pe prințesele noastre de la toate balcoanele. Școlile intonează imnul regal, iar entuziasmul publicului nu mai cunoaște margini. După câteva minute, triumfători și măreți, pășesc călare M.M.L.L. regele și regina, având alături pe generalul Berthelot. E un moment sublim. Își regăsesc căminul părăsit o clipă în vederea mărețului ideal ce-l văd realizat azi. Ochii suveranilor lucesc de emoții nestăpânite. La dreapta suveranilor, impunător și radios, își face apariția generalul Berthelot, marele nostru prieten și colaborator la liberarea noastră. Trec mândri caii generalilor suitei pe pământul ce l-au eliberat. Trăiască regele! alternează cu Marseilleza.

Trece apoi viteazul regiment al Vânătorilor de Munte, comandat de A.S.R. Principele Carol, aclamat de mulțimea care le ura Bun venit!.

Drapelele regimentelor noastre, simbolul eroismului românesc, au fost salutate cu urale ce nu mai conțineau, urale ce aveau ecou adânc în sufletele tuturora.

Gărzile trupelor noastre erau conduse de comandanții regimentelor respective. Regimentele decorate cu Mihai Viteazul aveau ca gardă o companie de onoare.

Entuziasmul atinge delirul când își fac apariția trupele franceze în sunetele voioase ale nemuritorului marș Sombre și Meuse. Aeroplanele virează pe sus, soldații francezi, radioși, le privesc și râd. Uralele de

Vive la France! nu mai conținesc. Cavaleria ce urmează în sunetele trompetelor este obiectul unei admirațiuni frenetice. Trupele se îndreaptă spre bulevard, unde regele va primi defilarea.

O călduroasă manifestațiune s-a făcut delegațiunii de bucovineni, ardeleni și basarabeni, frați veniți din ținuturile românești de pretutindeni la marea sărbătoare a Unirii tuturor Românilor. Fiecare grup avea câte un drapel pe care sta scris numele ținutului pe care-l reprezenta: **Transilvania, Maramureș, Crișana, Temișana, Bucovina.**

Urmează trupele armatei franceze și artileria mândrei noastre aliate. Cortegiul astfel format a ajuns în Bulevardul Academiei, unde a avut loc defilarea⁵⁸. (56).

Deși era acaparat de valul de entuziasm popular și copleșit de dovezile de simpatie cu care era întâmpinat, este demn de semnalat faptul că regele Ferdinand I de România nu a uitat pe marele om politic care i-a fost sfetnic apropiat în cele mai grele momente ale războiului. După cum menționa și Sabina Cantacuzino:

„La câteva zile urmă intrarea triumfală a Reginei, Regelui și a generalului Berthelot prin Piața Victoriei. Câteștrei radioși, prințul Carol cam întunecat, prințul Nicolae crescut lung și subțire, principesele apărură ca într-un coș de flori, atât de încărcată le era trăsura de buchetele aruncate de public.

Ionel (Ion I. C. Brătianu) era pe jos, în mulțime. Regele a oprit cortegiul, i-a dat mâna și i-a mulțumit pentru bunele povețe ce-i dăduse⁵⁹. (57).

Participant direct la manifestările prilejuite de revenirea guvernului și suveranilor României în București, fostul deputat Vasile Th. Cancicov, unul dintre numeroșii români care suportaseră cu greu privațiunile vieții sub ocupație, menționa în jurnalul său:

„Duminică 18 noiembrie. 101 tunuri anunță în zorii zilei că astăzi reintră în Capitală M. S. Regele Ferdinand I în fruntea armatei române și a aliaților noștri, după o lipsă de doi ani de zile.

Deși de câteva zile ploua torențial și încontinuu, ca prin farmec, soarele a răsărit pe un cer fără nori. Un vânt rece, uscat, a mai ușurat a se da pavajului de pe străzi o înfățișare acceptabilă și să permită publicului să umple drumurile de la Băneasa până la Mitropolie.

⁵⁸ xxx-Ferdinand I văzut de contemporanii săi... op. cit., pp.172–173.

⁵⁹ Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei I. C. Brătianu. Războiul 1914–1919*, Editura Universul, 1937, p.386.

E nebunie de lume. A spune că rar Capitala a văzut așa aglomerație de public ar fi banal, nu rar, dar niciodată nu s-a văzut așa ceva. De la rondul al doilea al Șoselei Kiselef până în Piața Victoriei, iar de aici pe Calea Victoriei până la Cercul Militar din Piața Sărindar, de la Cercul Militar la statuia lui Mihai Viteazul, iar de acolo până sus, în dealul Mitropoliei, o mare de capete înșirate pe ambele părți ale drumului, ocupând literalmente piețele, agită steaguri, pancarte, batiste, flori în cinstea celor ce revin din război teferi.

Am privit cortegiul din dreptul Ministerului de Industrie. La ora 10, Regele, Regina, principele Nicolae și generalul Berthelot, călări, sosesc în fruntea cortegiului de armată; după ei urmează un strălucit Stat Major călare, din toate armele și armatele. Publicul aclamă în delir. Drumul este numai un covor de flori.

Armata ce a urmat s-a prezentat excelent de bine, și ca fizic, și ca îmbrăcăminte, și ca munițiuni.

Culoarea gri a noilor uniforme, ce noi le vedeam întâiași dată, ce li s-a dat în refacere, le schimbă cu totul înfățișarea cu care eram deprinși a-i vedea; lipsește dorobanțul, roșiorul și vânătorul. Casca de fier, acoperișul de tranșee, dă la toți o uniformitate severă și războinică. A dispărut uniforma de paradă.

Un imens cortegiul de drapele ale tuturor regimentelor armatei, fiecare condus de o gardă de onoare, în capul căreia e colonelul regimentului, face o impresiune eroică de nedescris. Au urmat apoi multe regimente din toate armele, iar după ele câteva regimente de infanterie franceză, un batalion de infanterie engleză și câteva baterii de artilerie engleză au închis cortegiul”⁶⁰. (58).

După defilare a urmat un Te Deum, oficiat la Mitropolie de către înalții arhieriei: mitropolitul Pimen al Moldovei, arhiepiscopul Nicodim al Basarabiei și mitropolitul Vladimir Repta al Bucovinei. În continuare, în cadrul unui impresionant ceremonial militar ministrul de Război, generalul Eremia Grigorescu i-a înmânat regelui Ferdinand I bastonul de mareșal, (realizat după un proiect al pictorului Costin Petrescu) dând citire următorului document:

„Carte de Mareșal,

Neamul românesc și oștirea au luptat sub Înalta conducere a Măriei Tale, spre a întrupa visul nostru strămoșesc. Pentru vitejia cu care ai stat dârz în

⁶⁰ Vasile Th. Cancicov-Impresii și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic, 13 august 1916–13 decembrie 1918, vol. II, p.575.

fruntea eroilor de la Carpați, Dobrogea, Cerna, Jiu, Olt, Neajlov, Oituz, Mărășești și Mărăști;

Pentru neclintita credință ce ai avut în biruința planurilor noastre în zilele de grea cumpănă;

Pentru înțeleapta cărmuire a treburilor dinăuntru și din afară din vremea acestui cumplit război;

Pentru dragostea și dreptatea de bun părinte ce ai dovedit prin fapte față de țărănimea obijduită;

Armata Ta, prin mine, smerit sfetnic al Măriei Tale, te roagă pe Tine, cel dintâi domn și stăpânitor de veci al tuturor pământurilor românești, să primești ridicarea la cea mai înaltă treaptă ostășească, care în graiul marilor popoare, nouă prietene și sprijinitoare, se cheamă:

RANG DE MAREȘAL

Duminică, în a 18-a zi a lunii noiembrie (stil vechi) din anul mântuirii 1918, în sfântul lăcaș al Mitropoliei București, cu prilejul reîntoarcerii biruitoare în cetatea de domnie.

*Ministru de Război
General de Corp de Armată, Grigorescu*⁶¹. (59)

În aceeași zi, seara, în saloanele Palatului Regal a fost oferit un mare dineu pentru 180 de invitați, respectiv familia regală, membrii guvernului Coandă, generalii români și francezi, membrii delegației bucovinene, ș.a.

Cu acest prilej au fost decorați Iancu Flondor și generalul Henri Berthelot.

Regele Ferdinand I, după ce a adus la cunoștința participanților că, la prânz, la Alba Iulia s-a proclamat unirea Transilvaniei cu România, a rostit următoarea cuvântare:

„Per aspera ad astra glăsuiește o veche deviză ce cu drept cuvânt se potrivește cu vremurile din urmă. Au trecut doi ani de când copleșiți de forțe mult superioare, am fost siliți să părăsim Capitala țării și o mare și bogată parte a teritoriului nostru în mâinile unui vrăjmaș, care a vrut să ne pedepsească, pentru că am tras sabia împotriva lui, împinși de un ideal ce nu putea fi înfăptuit decât prin luptă și prin sânge.

⁶¹ Neculai Moghior, Didi Miler, *Credință și glorie. Generalul Eremia Grigorescu. Mărturii documentare*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006, pp. 156–157.

„Am trăit în acest răstimp clipe de mare mulțumire sufletească, când vitejii noștri ostași au ținut piept unui vrăjmaș puternic și trufaș, când pe munții Moldovei și pe malul Siretului au învățat oștile teutone că pe aici nu se trece.

Rămași singuri, în urma evenimentelor de la vecinul nostru (revoluția bolșevică rusă-nn), am fost siliți și noi să ne supunem pentru un timp unei forțe mai tari, și a urmat o epocă de durere, de suferințe și de chinuri sufletești pentru Mine și pentru poporul Meu. În aceste timpuri însă am avut o mângâiere din cele mai duiosase, care M-a susținut și care a oțelit și inima și mintea Mea spre a fi mereu credincios hotărârii ce luasem în august 1916, că nu voi înceta a mă împotrivi unei situații impuse până ce nu vom căpăta ce era dreptul nostru sfânt, ce era înscris în cartea neamului acesta iubit de Dumnezeu. Mângâierea aceasta și, totodată, un îndemn tare erau iubirea poporului Meu și credința ce împreună cu Mine însuflețeau marea masă a supușilor Mei iubiți în dreptatea cauzei noastre, credință mai tare ca orice vrăjmaș și care biruiește toate obstacolele și deschide ușa unui viitor mai bun.

Prin luptele crâncene, prin vitejia ostașului român, armata a binemeritat de la Patrie, prin demnitatea lui, în zilele de grea încercare, prin încrederea în viitorul Țării, poporul Meu a câștigat stima lumii întregi, iar pentru Mine și pentru Casa Mea a izvorât, din bucuria și din suferințele împărtășite în comun, o legătură care ne-a unit sufletul cu sufletele supușilor Mei, cum mai tare nu se poate îndeplini.

În aceste momente am înțeles inima poporului român, am cunoscut puterea lui de rezistență și toate însușirile lui care i-au permis să-și păstreze naționalitatea în cursul veacurilor, în toate vremurile grele ce soarta îi rezervează. În aceste momente am câștigat convingerea că talpa țării, țăranul român și toți aceia care munciseră și care cu brațul și cu sângele lor apărau pământul strămoșesc cu vitejia strămoșească, meritau o solitudine deosebită și că împrietărirea țăranului este răsplata binemeritată pentru jertfele ce a depus pe altarul țării.

Când am luat moștenirea întemeietorului României moderne am făgăduit în fața reprezentanților națiunii că **voi fi un bun român**; cred că Mi-am ținut cuvântul. Grele au fost timpurile, mari au fost jertfele, dar strălucită este răsplata și astăzi pot spune cu fruntea senină: **față de Dumnezeu și față de poporul Meu am conștiința curată.**

Per aspera ad astra. După zilele grele de restriște, după luni de grele încercări, a răsărit soarele asupra zilei de bucurie, când putem culege roadele încrederii noastre în noi înșine și în trăinicia neamului românesc. Ceea ce

strămoșii noștri au visat, ideea pentru care generațiile trecute au suferit și au muncit, idealul pentru care toată suflarea românească a nădăjduit, iar ostașii noștri și-au vărsat sângele, azi a devenit un fapt împlinit.

Azi **Marea Românie** poate strânge pe toți copiii iarăși la sânul ei. **Basarabia** și **Bucovina**, cele două fete răpite, s-au întors una după alta în casa părintească, iar **Ardealul**, frumosul leagăn al poporului român, de unde au descălecat întâii voievozi ai Țărilor Românești, a votat azi la Alba Iulia **unirea cu Regatul Român**. Salutând printre noi pe solii din Țările Românești, care ne-au adus această bună veste, să-mi fie îngăduit să aduc prinosul Meu de adâncă recunoștință poporului Meu și tuturor bărbaților cu iubire de neam, care, cu patriotismul lor cald, cu sfatul lor chibzuit, cu voința lor nestrămutată, ne-au ajutat pe Mine și pe Țară să putem înfăptui visul nostru milenar.

Să unim deci sufletele noastre, să unim toată puterea noastră, închinând toate energiile binelui obștesc, ca să putem face față unui viitor strălucit, care se deschide înaintea privirilor noastre, întemeiat pe baze sănătoase și democratice. Binecuvântarea generațiunilor viitoare va fi răsplata noastră nepieritoare.

Și acum, în această zi măreață să unim glasurile noastre și să strigăm din adâncul sufletului: **Trăiască scumpa noastră Românie întregită și de-a pururea nedespărțită!**⁶² (60).

Prin toate cele înfăptuite în acești adevărați ani astrali de suferință, de umilire dar și de glorie eternă, regele Ferdinand I a demonstrat că este **un bun român** și a dovedit că nu a avut nici o clipă de șovăială în nobila misiune de apărare a valorilor naționale și de realizare deplină a dezideratului străbun.

⁶² Cuvântări de Ferdinand I, regele României, 1899–1922, Fundația culturală „Principele Carol”, București, 1922, pp. 123–126.